

Opinnäytetyö (YAMK)

Sosiaali- ja terveysala

Kulttuurihyvinvointi

2024

Tiina von Bagh

Kohti yhdenvertaisempaa Kulttuuripolkua

– Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen
kulttuurikasvatussuunnitelman tarkastelu lapsen
tuen ja inklusion näkökulmasta

Opinnäytetyö (YAMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, Kulttuurihyvinvointi

2024 | 85 sivua

Tiina von Bagh

Kohti yhdenvertaisempaa Kulttuuripolkua

- Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelman tarkastelu lapsen tuen ja inklusion näkökulmasta

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan, jokaisella lapsella on oikeus taiteeseen ja kulttuuriin. Lasten yhdenvertainen taide- ja kulttuurikasvatus toteutetaan muun muassa kulttuurikasvatussuunnitelman kautta, jossa lapsi pääsee tutustumaan eri taiteen ja kulttuurin aloihin varhaiskasvatuksen aikana. Sama mahdollisuus tulee olla kaikilla lapsilla, tuen tarpeesta riippumatta.

Opinnäytetyö on tutkimusavusteinen kehittämistyö, jossa selvitettiin lapsen tuen ja inklusion huomioimista Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuuripolussa. Tutkimus koostui kolmiosaisesta aineistosta: aiemmin tehdystä Skapa-hankkeen esiselvityksestä, varhaiskasvatuksen erityisopettajien sekä Kulttuuripolun taide- ja kulttuurikasvattajien haastatteluista. Lisäksi kehittämistyössä pyrittiin lisäämään taide- ja kulttuurikasvattajien saavutettavuustietoutta.

Tutkimuksessa selvisi, että lapsen tuen ja inklusion huomioimisen ympärille nivoutuu useita haasteita, jotka vaikuttavat välillisesti jokaisen lapsen mahdollisuuksiin osallistua. Tutkimuksen pohjalta laadittiin kehittämis- ja toimenpide-ehdotukset, joilla Porvoon Kulttuuripolusta saadaan yhdenvertaisempi kaikille varhaiskasvatuksen lapsille.

Asiasanat:

Taidekasvatus, kulttuurikasvatus, varhaiskasvatus, yhdenvertaisuus, saavutettavuus, inklusio, tuen tarve, kulttuurihyvinvointi

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Health and Well-being, Creative Well-being

2024 | 85 pages

Tiina von Bagh

Towards a more equal cultural path

- Analyzing the cultural education plan for early childhood education and care in the city of Porvoo from the perspective of support for the child and inclusion

The UN Convention on the Rights of the Child states that every child has the right to art and culture. Children's equal art and culture education is implemented, for example, through the cultural education plan, where the child can explore different fields of art and culture during early childhood education and care (ECEC). All children should have the same opportunity, regardless of their need for support.

The thesis is a research-assisted development project, in which the consideration of the support for the child and inclusion were studied, in cultural education plan (Kulttuuripolku, translated as cultural path) for ECEC in Porvoo. The research consisted of a three-part material: the previously implemented study in the Skapa project, interviews with special educational needs teachers in ECEC and interviews with art and culture educators. In addition, efforts were made to increase the accessibility knowledge of art and culture educators.

The research revealed that there are several challenges surrounding the support for the child and inclusion, which indirectly affect each child's opportunities to participate. Based on the research, proposals of development were drawn up, to make the Kulttuuripolku of Porvoo more equal for every child.

Keywords:

Art education, cultural education, early childhood education, equality, accessibility, inclusion, need for support, creative wellbeing

Sisältö

1 Johdanto	7
2 Teoreettinen viitekehys ja terminologia	10
2.1 Varhaiskasvatus yhdenvertaisuuden toteuttajana	10
2.1.1 Lait ja asetukset varhaiskasvatuksen toteuttamisen perusteina	11
2.1.2 Yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksen arvona	12
2.1.3 Inklusion toteutuminen varhaiskasvatuksessa	13
2.1.4 Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa	16
2.2 Kulttuurikasvatussuunnitelma varhaiskasvatussuunnitelman tukena	17
2.2.1 Varhaiskasvatussuunnitelmat	17
2.2.2 Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma	18
2.2.3 Kulttuurikasvatussuunnitelma	20
2.2.4 Porvoon kaupungin Kulttuuripolku	22
2.2.5 Kulttuurikasvatuksen laadukas lastenkulttuuri ja sen arvoperusta	24
2.3 Aiemmat tutkimukset ja kehittämistyöt	26
3 Kehittämistyön tutkimuskysymykset ja tavoitteet	28
4 Kehittämistyön askeleet	29
4.1 Tutkimusavusteinen kehittäminen tutkimuspolun muodossa	29
4.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	31
4.2.1 Tutkimusluvut	31
4.2.2 Tiedottaminen	31
4.2.3 Haasteltavien henkilörekisteri	32
4.2.4 Haastattelujen nauhoittaminen, litterointi ja tallentaminen	33
4.2.5 Tutkijan vaikutus tutkimukseen	33
4.2.6 Eettisyys	34
5 Kolmiosainen aineisto ja analyysi	35
5.1 Pohja-aineistona Skapa-hankeen esiselvitys	35
5.1.1 Skapa-hanke	35
5.1.2 Skapa-esiselvitys	36

5.1.3 Pohja-aineiston analysointi	37
5.1.4 Skapa-esiselvityksen kysymykset viitekehyksen ympäriltä	37
5.1.5 Analyysin tarkastelua	38
5.2 Varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastattelut	40
5.2.1 Teemahaastattelu asiantuntijahaastattelumaisella osiolla	40
5.2.2 Kysymysten asettelu	41
5.2.3 Haastattelujen analysointi ja tulokset	42
5.3 Taide- ja kulttuurikasvattajien haastattelut	47
5.3.1 Informatiivinen teemahaastattelu ja tietokortti	48
5.3.2 Kysymyksen asettelu	49
5.3.3 Haastattelujen analysointi ja tulokset	50
6 Johtopäätökset ja arviointi	58
6.1 Johtopäätökset koko aineistosta	58
6.2 Kehittämistyön arviointi	62
6.2.1 Yleistettävyyys ja hyödynnettävyys	62
6.2.2 Tutkimukselliset haasteet	63
7 Kehittämis- ja toimenpide-ehdotukset	66
7.1 Yhteistyömallin rakentaminen ja vastuujakojen selkiyttäminen	66
7.2 Kommunikaation parantaminen ja arvokeskustelu	67
7.3 Palautteen keruu osana tiedolla johtamista	67
7.4 Lasten osallistaminen kulttuurikasvatussuunnitelman kehittämiseen	68
7.5 Riittävä resursointi laadun takeena	68
7.6 Saavutettavuuden laajempi kartoitus	69
7.7 Täydennyskoulutus	69
7.8 Tietokortti saavutettavuudesta taide- ja kulttuurikasvatukseen	70
8 Kohti yhdenvertaista Kulttuuripolkua ja yhteiskuntaa	71
Lähteet	72

Liitteet

Liite 1. Tiedote tutkimuksesta varhaiskasvatuksen erityisopettajille

Liite 2. Kysymysrunko varhaiskasvatuksen erityisopettajille

Liite 3. Tiedote tutkimuksesta taide- ja kulttuurikasvattajille

Liite 4. Kysymysrunko taide- ja kulttuurikasvattajille

Liite 5. Tietokortti saavutettavuudesta taide- ja kulttuurikasvattajille

Kuvat

Kuva 1. Tutkimuspolku.

30

Kuva 2. Tutkimuspolku ja analyysit.

60

1 Johdanto

Jokaisella lapsella on oikeus kulttuuriin ja taiteeseen. Jokaisella lapsella on myös oikeus yhdenvertaiseen kohteluun sekä mahdollisuuteen saada tarvitsemaansa tukea. Näin toteavat monet lait ja asetukset. Näiden arvopohjaltaan tärkeiden lauseiden varaan kiinnitän myös oman opinnäytetyöni, mikä on tutkimusavusteinen kehittämistyö Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuuripolkuun. Selvitän kehittämistyössäni, miten lapsen tuki ja inkluusio huomioidaan varhaiskasvatuksen Kulttuuripolun toteutuksissa sekä sen, mitkä ovat syyt mahdolliseen huomioimattomuuteen. Tavoitteena on laatia kehittämis- ja toimenpide-ehdotuksia Kulttuuripolkuun sekä viedä eteenpäin tietoa saavutettavuudesta ja moninaisuuden huomioimisesta taide- ja kulttuurikasvattajille.

Valtakunnallisesti kulttuurikasvatussuunnitelmat on vasta saatu kiinnitettyä perusopetukseen ja nyt niitä jalkautetaan pikkuhiljaa myös varhaiskasvatukseen. Tämä osaltaan vaikuttaa siihen, ettei tutkimuksia ja opinnäytetöitä kulttuurikasvatussuunnitelmien ympäriltä ole paljoakaan tehty. Tehdyt opinnäytetyöt varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmiin ovat olleet lähinnä kulttuurikasvatussuunnitelmien laatimista ja toiminnan käynnistämistä. Laadukkaan varhaiskasvatuksen, mutta myös laadukkaan kulttuurikasvatustoiminnan, kehittämiseen tarvitaan lisää tutkimusta ja tietoa. ”Mututuntuman” ja olettamusten varaan toimintaa ei voida rakentaa.

Olen toiminut toistakymmentä vuotta varhaiskasvatuksen opettajana ja nähnyt, mikä merkitys taiteella ja kulttuurilla on lapsen identiteetin ja kulttuurikompetenssin kasvulle. Taiteesta voidaan löytää jopa uusia tapoja toimia tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Varhaiskasvatuksen sisältämän taide- ja kulttuurikasvatuksen lisäksi, kulttuurikasvatussuunnitelma toimii oivallisena väylänä tutustuttaa lapsi taiteeseen ja kulttuuriin. Kulttuurikasvatussuunnitelmat tukevat opetussuunnitelmia, joten niiden toiminta tulee olla linjassa esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa. Tällöin myös taide- ja

kulttuurikasvattajan tulee olla tietoinen varhaiskasvatuksen toimintakulttuurista, johon inklusio vahvasti sisältyy.

Inklusio pohjautuu ajatukseen yhdenvertaisuudesta, jonka tulisikin kattaa kaikki yhteiskunnan eri toimijat, varhaiskasvatuksesta kulttuuritoimijoihin. Yhdenvertaiseen yhteiskuntaan päästään säätämällä esimerkiksi toimintoja, palveluja, tiloja ja viestintää saavutettaviksi. Saavutettavuus tulee ulottaa myös asenteiden esteettömyyteen, joka luo pohjan saavutettavuuden kehittämiseksi.

Taidekasvatuksen saavutettavuus on ollut kohta vuosikymmenen ajan eri hankkeiden teemana ympäri Suomea. Porvoon Kulttuuripolku on kokenut suuria sisällöllisiä muutoksia muutaman vuoden aikana ja taidekasvatuksen kehittäminen jatkuu muun muassa Skapa-hankkeessa. Skapa-hankkeessa tehty esiselvitysraportti toimii tutkimukseni pohja-aineistona ja antaa näkökulmaa, mitä asioita tulee edistää, jotta kaikkien lasten osallistuminen taide- ja kulttuurikasvatukseen onnistuu. Pohja-aineisto toimii osana kolmiosaista aineistoani, jossa lisäksi haastattelen varhaiskasvatuksen erityisopettajia sekä taide- ja kulttuurikasvattajia, jotka ovat mukana Kulttuuripolussa. Näiden haastattelujen toivon avaavan sitä, miten inklusio ja lapsen tuki toteutuvat Kulttuuripolussa.

Luvussa 2 esittelen opinnäytetyöni teoreettista viitekehystä sekä terminologiaa yhdenvertaisuuskäsitteen ympäriltä. Tarkastelen myös varhaiskasvatusta ohjaavia suunnitelmia sekä arvopohjaa, kuin myös lastenkulttuurin arvopohjaa, mikä on pitkälti yhteneväinen varhaiskasvatuksen kanssa. Kehittämistyön ympäristöstä ja kohderyhmästä, eli Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksesta kerron luvussa 2.2.2 ja Porvoon Kulttuuripolusta luvussa 2.2.4.

Luvussa 3 esittelen tutkimuskysymykseni ja tavoitteeni. Luvussa 4 avaen tutkimuksen kulkua sekä sen toteuttamisessa huomioitavia eettisiä kysymyksiä. Kolmiosaisen tutkimukseni esittely tapahtuu luvussa 5. Samaisessa luvussa avaen myös jokaisen tutkimusosion analyysin ja johtopäätökset.

Luvussa 6 kasaan koko aineiston tulokset johtopäätöksiin sekä arvioin kehittämistyötäni ja työtäni tutkijana. Luvussa 7 esittelen tutkimuksen pohjalta

syntyneet kehittämis- ja toimenpide-ehdotukset, jotka olen vienyt eteenpäin Porvoon kaupungin kulttuuripalveluihin ja Kulttuuripolun toimijoille. He saavat tutkimuksesta tietoa Kulttuuripolku-toiminnan kehittämisen tueksi. Toivottavasti kehittämistyöni auttaa viemään kehittämistä ”kohti yhdenvertaisempaa Kulttuuripolkua”.

2 Teoreettinen viitekehys ja terminologia

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys on monialainen ja rajapintoja ylittävä. Se yhdistää vahvasti kasvatuksen ja kulttuurin. Tärkeänä viitekehyksenä toimii varhaiskasvatus, sen arvot sekä sen järjestämistä ohjaavat asetukset ja lait. Arvomaailma, sekä laeissa että varhaiskasvatuksessa, pohjautuu yhdenvertaisuuden periaatteeseen, mikä takaa kaikkien lasten osallistumisen toimintaan. Näitä viitekehyksen osia esittelen luvussa 2.1. Samaisessa luvussa selvennän myös varhaiskasvatuksessa käytettäviä termejä ”inkluisio” ja ”lapsen tuki”.

Kasvatuksen ja kulttuurin monialaisuuden raja-aita ylitetään kulttuurikasvatussuunnitelmalla, jonka kehittämiseen opinnäytetyöni pohjautuu. Luvussa 2.2. kerron sekä varhaiskasvatuksen suunnitelmien että kulttuurikasvatussuunnitelmien, myös paikallisten suunnitelmien, sisällöistä. Kulttuurikasvatuksen ja lastenkulttuurin arvomaailma yhtyy varhaiskasvatuksen arvomaailmaan lähes täysin, joten onkin syytä tarkastella tätä yhtymäkohtaa osana teoreettista viitekehystä.

Luvussa 2.3. nostan esiin muutamia aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja hankkeita viitekehykseni ympäriltä. Olen ottanut tarkasteluun tutkimuksia ja hankkeita, jotka käsittelevät erityisesti yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta taidekasvatuksessa.

2.1 Varhaiskasvatus yhdenvertaisuuden toteuttajana

Varhaiskasvatus on alle kouluikäisten lasten (0–6-vuotiaiden) suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, hoidon sekä opetuksen kokonaisuus. Se on osa suomalaista koulujärjestelmään ja siinä painottuu vahvasti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia yhdessä huoltajien kanssa sekä mahdollistaa vanhempien osallistuminen työelämäänsä ja opiskeluun. Se myös edistää lasten

yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa luodaankin pohja lasten tulevaisuudelle. (OPH 2024a.)

Varhaiskasvatus on mielestäni yksi suurimmista tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttajista Suomessa, aivan kuten peruskoulukin. Kaikille perheille mahdollistetaan taloudellisesti varhaiskasvatuksen saanti (Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 29.12.2016/1503, 4), eikä sen saamista ole rajattu esimerkiksi huoltajien työttömyyden ajaksi (Varhaiskasvatustilastilasto 13.7.2018/540, 3:12). Nämä kaikki toimet vaikuttavat yhdenvertaisuutta lisäävästi.

Tutkimuksissa on todettu, että varhaiskasvatuksella voidaan vaikuttaa jopa lasten tulevaisuuden tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin. Varhaiskasvatuksella voidaan esimerkiksi vähentää perhetaustan vaikutuksia kouluttautumiseen ja henkilön asemaan yhteiskunnassa (Karhula, Erola & Kilpi-Jakonen 2016, 11–12). Yhdenvertaisten mahdollisuuksien varhaiskasvatukseen on päästy toimintaa ja toimintakulttuuria ohjaavien lakien sekä säädösten ansiosta, joita esittelen seuraavassa luvussa.

2.1.1 Lait ja asetukset varhaiskasvatuksen toteuttamisen perusteina

Varhaiskasvatusta ohjaavat useat lait ja asetukset. Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) vuonna 1989 laadittu Lapsen oikeuksien sopimus luo pohjan varhaiskasvatuksen järjestämiselle (Turja & Vuorisalo 2022, 39). YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen on kirjattu erityisesti lapsiin, eli alle 18-vuotiaisiin, kohdistuvat ihmisoikeudet ja sen keskeisenä periaatteena on lapsen etu kaikissa lasta koskevassa toiminnassa ja päätöksissä. Muita perusarvoja sopimuksessa ovat muun muassa lapsen osallisuus, syrjimättömyys ja oikeus elämään. (Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991.)

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi tärkeimmät varhaiskasvatusta säättävät lait ja asetukset ovat Varhaiskasvatustilastilasto (13.7.2018/540) sekä Opetushallituksen laatima Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH 2023). Varhaiskasvatustilastilaissa (13.7.2018/540) on säädetty lapsen oikeudesta

varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvistä tekijöistä. Aivan kuten YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa (ks. Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991, 1:3), myös Varhaiskasvatuslain pohjalla on ajatus lapsen edun ensisijaisuudesta (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, 2:4).

Yhtenä kantavana ajatuksena opinnäytetyössäni toimii Varhaiskasvatuslain 1:3:n lause, jossa todetaan, että varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on:

[...] antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, 1:3).

Lauseesta nousee esiin moninaisuuden kunnioitus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Kaikki ne arvot, jotka koskevat tämän opinnäytetyön aihetta. Samat arvot ovat myös inklusiivisella kasvatuksella. Seuraavissa luvuissa avaen yhdenvertaisuus- ja inklusiokäsitteitä.

2.1.2 Yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksen arvona

Varhaiskasvatusta ohjaa vankka arvoperusta, jota on tarpeen avata myös tässä opinnäytetyössä. Kaiken perustana on lapsen etu ja käsitys lapsuuden itseisarvosta. Lapsella on oikeus leikkiin, osallisuuteen ja ryhmään kuulumiseen sekä huolenpitoon, suojeluun ja hyvinvointiin. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on huolehtia lapsen hyvästä ja turvallisesta lapsuudesta sekä mahdollistaa, että jokainen lapsi tulee huomioiduksi, kuulluksi ja nähdyksi. Varhaiskasvatusta järjestettäessä, kuin myös toimintaa toteutettaessa, on otettava huomioon inklusion periaatteet, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo sekä syrjintäkielto. (OPH 2023, 22.)

Tasa-arvo-sanaa käytetään usein synonyymina yhdenvertaisuudelle, mutta varhaiskasvatuksen kentällä, sillä tarkoitetaan usein sukupuolten yhdenvertaisuutta (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus 2024). Käytän tässä opinnäytetyössä termiä yhdenvertaisuus, jottei se sekoitu sukupuolten tasa-arvoisuuteen, vaan kattaa kaikkien lasten yhdenvertaisuuden ja inklusion.

Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien ihmisten samanarvoisuutta.

Yhdenvertaisuuden periaatteista on säädetty Yhdenvertaisuuslaissa ja lain tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja parantaa syrjintää kokeneiden oikeusturvaa (30.12.2014/1325, 1:1). Lain vahvana periaatteena on siis syrjinnän kielto:

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. (Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325, 3:8.)

Yhdenvertaisuus-termin ympärillä pyörivät termit ”moninaisuus” ja ”monimuotoisuus”, jotka osin kulkevat toistensa synonyymeina. Moninaisuudella tarkoitetaan sitä, että jokaisella meistä on ominaisuuksia, jotka vaikuttavat meihin. Näitä ominaisuuksia voivat olla muun muassa ikä, sukupuoli, kulttuurinen tausta, taloudellinen tilanne tai vammaisuus. Moninaisuuden huomioimisella tarkoitetaan, että ihmisen ominaisuuksia kunnioitetaan ja hän on tervetullut toimintaan omana itsenään, ilman pelkoa syrjinnästä. (Kulttuuria kaikille -palvelu 2024a.) Monimuotoisuuden ja moninaisuuden mukana kulkee vahvasti inklusio-termi, josta kerron seuraavassa luvussa.

2.1.3 Inklusion toteutuminen varhaiskasvatuksessa

Inklusio on terminä moninainen ja se voidaan ymmärtää monin eri tavoin. Loukomiehen ja Laineen (2023, 28) mukaan inklusio tarkoittaa kaikkien lasten oikeutta hyvään oppimiseen, osallisuuteen ja yhdenvertaiseen kohteluun. Tämä huomioi siis kaikki lapset ja etenkin syrjäytymisvaarassa olevat vähemmistöt. He myös toteavat, että kapeasti määriteltynä, termi tarkoittaa lapsen varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestämistä koskevia päätöksiä ja keskittyy lapsen tuen tarpeiden huomioimiseen lapsen omassa ryhmässä. (Loukomies & Laine 2023, 28.) Laaja määritelmä termille on tietysti enemmän yhteneväinen yhdenvertaisuustermin kanssa, kun taas suppea koskee vain lapsen tarvitsemien tukitoimien järjestämistä. Molempia katsantoja mielestäni tarvitaan, jotta ymmärrys inklusiosta toteutuu.

Pihlaja ja Viitala (2022a, 11) selventävät terminologiaa vielä varhaiskasvatuksen osalta. Inklusiivinen varhaiskasvatus tarkoittaa, heidän mukaansa, kaikille lapsille yhteistä varhaiskasvatusta. Tärkeintä inklusiivisessa ajatuksessa on, että erilaisuutta arvostetaan ja ihmisten sallitaan olla erilaisia.

Inklusio on kokenut hienon sisältöideologiansa ihannoinnin lisäksi myös voimakasta vastustusta, ja alan ammattilaisetkin ovat kritisoineet sitä. Osa tästä vastustuksesta on johtunut siitä, ettei inklusiivisuutta ole huomioitu resursseissa ja tuen tarpeet ovat jääneet toteutumatta. (Loukomies & Laine 2023, 10–12.) Tällöin esimerkiksi ryhmän henkilöstöresursseja ei ole kasvatettu, henkilökunta ei ole saanut tarvitsemaansa perehdytystä ja koulutusta, tai muutosten tekemiseen ja suunnitteluun ei ole annettu tarpeeksi aikaa. Loukomies ja Laine (2023, 15) nostavat esiin sen, että inklusion järjestäminen on ”velvollisuus, ei mielipideasia”. Se on kirjoitettu lakiin ja säädöksiin. Täten ei ole enää edes aiheellista pohtia, noudatetaanko inklusiota vai siirryttäisiinkö takaisin vanhaan malliin, jossa tukea tarvitsevat lapset olivat muista lapsista erillään erityisluokissa ja -ryhmissä. Sen sijaan tulee pohtia, miten käytännön haasteet selätetään ja miten inklusio saadaan toimimaan. (Loukomies & Laine 2023, 15.)

Inklusion toteutumiseen tarvitaan myös oikeaa asennetta sekä keskustelua arvoista yhdenvertaisuuden ja lapsen oikeuksien ympärillä. Mikäli keskustelua toimijoiden välillä ei käydä, eikä inklusiivisuuden ja yhdenvertaisuuden arvoja sisäistetä, toimintakulttuuri ei voi saavuttaa inklusiomääritelmää (Loukomies & Laine 2023, 20–21, 67.)

Saavutettavuus ja esteettömyys

Inklusiosta puhuttaessa, esiin nousevat termit ”saavutettavuus” ja ”esteettömyys”. Esteettömyydellä tarkoitetaan usein fyysistä esteettömyyttä, mikä tarkoittaa rakennusten, tilojen ja ympäristön sopivuutta kaikille ihmisille, riippumatta heidän toimintakyvystään. Saavutettavuudella tarkoitetaan kaiken muun, niin sanotun aineettoman ympäristön huomioimista, mihin kuuluvat muun

muassa viestinnän, palveluiden sekä asenteiden esteettömyys. Tavoitteena molemmissa on mahdollistaa kaikkien osallistuminen yhteiskuntaan.

Esteettömyyden huomioimisen tarve vähenee, kun toiminta suunnitellaan jo alun perin kaikille sopivaksi. (Invalidiliitto 2024.)

Saavutettavuutta voidaan tarkastella sen osien kautta, joita ovat muun muassa sosiaalinen, kognitiivinen ja psyykkinen esteettömyys. Sosiaalisella esteettömyydellä tarkoitetaan yhdessä tekemistä, tasavertaisuutta, erilaisuuden huomioimista ja hyväksymistä sekä yhteistä kieltä. Kognitiivinen esteettömyys tarkastelee saavutettavuutta ymmärretyksi tulemisen ja ymmärtämisen kautta.

Tähän liittyy vahvasti esimerkiksi kuvien käyttäminen ohjeistuksissa.

Psyykkinen esteettömyys on asenteiden esteettömyyttä, joustavuutta sekä yksilöllisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. (Autismiliitto 2024.) Näiden

lisäksi saavutettavuutta voidaan tarkastella resurssien ja alueellisen saatavuuden näkökulmista (Kulttuurikaikille -palvelu 2024b). Vaikka toiminta suunniteltaisiin lähtökohtaisesti kaikille sopivaksi, vammaisella henkilöllä on silti oikeus tarvitsemaansa palveluun (Invalidiliitto 2024).

Osallisuus

Osallisuus on siis tärkeä osa inklusiivisuutta ja yhdenvertaisuutta. Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilö tulee kuulluksi ja voi siten vaikuttaa omaan elämäänsä sekä myös yhteisiin asioihin. Tavoitteena on vähentää epäarvoisuutta, syrjintää ja syrjäytymistä sekä lisätä ihmisen hyvinvointia ja uskoa omiin mahdollisuuksiinsa (THL 2023).

Osallisuus on osa lapsen oikeuksia (Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991). Varhaiskasvatuksessa osallisuus tarkoittaa, että lapsi on osa ryhmää ja sen vuorovaikutusta. Pedagogisesti, jokaisen lapsen osallisuuden mahdollisuuksia tulee tukea ja taata, että jokainen lapsi pääsee vaikuttamaan asioihin, jotka vaikuttavat hänen elämäänsä. (OPH 2024b.) Osallisuuden edellytyksinä ovat lapsen tuleminen aidosti kuulluksi ja nähdyksi sensitiivisessä kasvatusilmapiirissä (OPH 2023, 34).

2.1.4 Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa tuen tarvetta tarkkaillaan lapsen ja hänen ympäristönsä välisenä ominaisuutena. Kyse on siis siitä, miten ympäristöä voidaan muuttaa lapselle sopivaksi. Ongelmien ja haasteiden ilmetessä, vikaa ei etsitä lapsesta tai hänen erityispiirteistään, vaan kyse on siinä, ettei lapsen ympäristössä ole huomioitu tai ymmärretty lapsen tuen tarpeita. (Pihlaja & Viitala 2022a, 12.) Myös From ja Koppinen (2012, 10) ovat todenneet, että oppimisympäristö voi joko mahdollistaa tai rajoittaa tukea tarvitsevan lapsen osallistumista toimintaan. Ympäristön muovautumattomuus kaikille toimijoille ja osallistujille sopivaksi, rajoittaa toimintaan osallistumista ja kaventaa myös tukea tarvitsevan lapsen yhteisöllisyyttä. Tuleekin tietoisesti huomioida erilaiset oppijat ja yhdenvertaisuus jo suunniteltaessa sekä toteutettaessa toimintaa.

Inklusiivisessä kasvatuksessa lapsen tarvitsema tuki toteutetaan siellä, missä lapsi on (Pihlaja & Viitala 2022b, 22). Tämä tarkoittaa, että varhaiskasvatuksen erityisopetus ja erilaiset tukitoimet tulevat siihen päiväkotiin tai varhaiskasvatuspalveluun, missä lapsi jo on. Toki mikäli lapsen etuna on varhaiskasvatuksen järjestäminen pien- tai erityisryhmässä, lapsella on oikeus myös siihen. (OPH 2023, 58–59.)

Lapsen tukitoimien määräävänä tekijänä toimii Varhaiskasvatuslain 2:7 (13.7.2018/540, 2:7), jossa todetaan lapsella olevan oikeus saada tarvitsemaansa tukea yksilölliseen kehitykseensä, hyvinvointiinsa ja oppimiseensa. Tuen tavoitteena on, että jo varhaisessa vaiheessa, ehkäistään oppimisen haasteita ja pulmien kasautumista sekä mahdollistetaan jokaisen lapsen osallisuus (Sandberg 2023, 11–12).

Lapsen tukeen liittyvien diagnoosien tai erityistarpeiden kirjo on laaja, vaikka tuen saaminen ei edellytäkään diagnoosia. Tukea annetaan tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella voi olla erityispiirteitä, jotka liittyvät esimerkiksi tarkkaavuuden pulmiin, toiminnanohjaukseen, tunnesäätelyyn, hahmottamiseen tai lapsi voi tarvita tukea fyysisten haasteiden ja vammojen takia (Sandberg 2023, 21, 29–30). Tukitoimina toimivat muun muassa

rakenteelliset tukitoimet, jotka vaikuttavat ryhmäkokoon tai henkilöstörakenteeseen. Muita tukitoimia voivat olla esimerkiksi pedagogiset ratkaisut, vaihtoehtoiset ja tukevat kommunikaatiomenetelmät, erityisesti kuvatuki, toiminnan strukturoiminen ja rajaaminen sekä ennakointi. (Heiskanen 2022, 118–124.)

Lapsi, jonka äidinkieli on joku muu kuin suomi tai ruotsi saa tukea kielen oppimiseen varhaiskasvatuksessa. S2- eli suomi toisena kielenä -opetus tapahtuu kaikissa arjen tilanteissa ja varhaiskasvattajien tehtävä onkin mahdollistaa kielen oppiminen sekä vuorovaikutus muiden kanssa. S2-lapset eivät kuulu kielen opetteluun takia suoranaisesti lapsen tuen piiriin, mutta heillä voi olla muita erityistarpeita, jotka vaativat enemmän tukea. (Kivijärvi 2020, 259, 265.) Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuus on osa varhaiskasvatuksen moninaisuutta tukevaa toimintakulttuuria (Porvoon kaupunki 2024a, 28).

2.2 Kulttuurikasvatussuunnitelma varhaiskasvatussuunnitelman tukena

2.2.1 Varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja toiminta perustuu suunnitelmallisuudelle. Opetushallitus on laatinut valtakunnallisesti velvoittavat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta jokainen kunta tai kaupunki tekee oman paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmansa (OPH 2023, 9). Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat sitä, miten varhaiskasvatusta toteutetaan siinä kunnassa tai kaupungissa, mihin kyseinen suunnitelma on laadittu. Esiopetusta koskee oma Esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteet (OPH 2016), vaikka esiopetus onkin osa varhaiskasvatusta. Tarkastelen tässä opinnäytetyössä nimenomaan varhaiskasvatusta ohjaavia suunnitelmia.

Lisäksi Varhaiskasvatuslakiin pohjautuen, jokaiselle lapselle laaditaan yksilöllinen Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, mistä selviää, miten lapsen kasvatusta, opetusta ja hoitoa toteutetaan. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja niitä

arvioidaan säännöllisesti. Lisäksi kirjataan mahdollinen tuen tarve ja sen toteuttamisen suunnitelma sekä arviointi. (Varhaiskasvatusturvelaki 13.7.2018/540, 5:23.)

Varhaiskasvatusturveluonnitelmien pohjalla on ajatus laadukkaasta varhaiskasvatuksesta, jonka tavoitteena on lasten laaja-alaisen osaamisen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen monipuolisten, pedagogisten työtapojen kautta. Pedagogisen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista ohjaa viisi oppimisen osa-alue: ”Kielten rikas maailma”, ”Ilmaisun monet muodot”, ”Minä ja meidän yhteisömme”, ”Tutkin ja toimin ympäristössäni” ja ”Kasvan, liikun ja kehityn”. (OPH 2023, 40–44.)

Tämän opinnäytetyön taide- ja kulttuurikasvatuksen viitekehykseen liittyen, nostan esiin etenkin ”Ilmaisun monet muodot” oppimisen osa-alueen, jonka tehtävänä on ohjata varhaiskasvatusturvel taide- ja kulttuurikasvatusta. Tähän kuuluu muun muassa eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön tutustuminen sekä ”musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun” kehittymisen tukeminen (OPH 2023, 46). Kulttuuri on vahva osa lapsen identiteettiä ja varhaiskasvatusturvel tehtävänä on tarjota lapselle mahdollisuuksia kokea monipuolisesti kulttuuria (OPH 2023, 47).

2.2.2 Porvoon kaupungin varhaiskasvatusturveluonnitelma

Porvoon kaupungin varhaiskasvatusturveluonnitelma on paikallinen suunnitelma varhaiskasvatusturvel toteuttamiseen sekä kunnallisissa että yksityisissä päiväkodeissa. Sama suunnitelma koskee myös perhepäivähoitoa ja avointa varhaiskasvatusturveltoimintaa. (Porvoon kaupunki 2024a, 3.)

Yksi kaupungin erityispiirteistä on kaksikielisyys, mutta myös kaupungin eri osien monimuotoisuus nostetaan esiin Porvoon kaupungin varhaiskasvatusturveluonnitelmassa. Varhaiskasvatusturvel suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon alueiden monimuotoisuus sekä lasten ja perheiden erilaiset lähtökohdat. Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuuden

katsotaan olevan läsnä kaikessa toiminnassa. Näin taataan yhdenvertainen ja laadukas varhaiskasvatus kaikille lapsille. (Porvoon kaupunki 2024a, 7, 12, 28.)

Lapsen tuki järjestetään inkluusioperiaatteen mukaisesti niin kuin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja Varhaiskasvatuslaissa on määrätty. Lapsen tuen koordinoinnista Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksessa vastaa Lapsen tuen tulosityksikkö. Yksikköön kuuluvat Lapsen tuen palvelupäällikkö, varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja lapsen tuen lastenhoitajat. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat konsultoivia erityispedagogiikan asiantuntijoita, jotka ovat varhaiskasvatuksen yksiköiden tukena lapsen kehitykseen, oppimiseen ja tukitoimiin liittyvissä asioissa. Varhaiskasvatussyksiköiden pedagogiikan, laadukkaan varhaiskasvatuksen ja yleisen tuen järjestämisen tukena toimii myös varhaiskasvatuksen asiantuntijoita. (Porvoon kaupunki 2024a, 69–71.) Käytän tässä opinnäytetyöraportissa nimitystä ”Lapsen tuen yksikkö” puhuttaessa Lapsen tuen tulosityksiköstä. Tämä hyväksyttiin myös haastattelemieni varhaiskasvatuksen erityisopettajien puolesta.

Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen jokaisessa yksikössä on liikuntakasvatuksesta, kulttuurisesta moninaisuudesta sekä digitaalisesta osaamisesta ja medialukutaidosta vastaavia työntekijöitä. Näiden vastaavien henkilöiden tehtävänä on vahvistaa oman yksikkönsä tietoutta ja osaamista sekä kehittää oman vastuualansa toimintaa toimipaikkakohtaisesti. (Porvoon kaupunki 2024a, 22–23.) Taide- ja kulttuurikasvatusvastaavia ei Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen yksiköistä löydy.

Taide- ja kulttuurikasvatuksesta on Porvoon varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattu, miten ilmaisun monet muodot -oppimisen alue toteutetaan päivittäisten taide- ja kulttuurihetkien lisäksi. Lapsilla on mahdollisuus kokea taidetta ja kulttuuria sekä eri taiteen alojen esityksiä. Porvoon rikkaan kulttuuritarjonnan nähdään rikastuttavan varhaiskasvatuksen toimintaa ja se voidaan toteuttaa, esimerkiksi taide- ja kulttuurikasvattajan järjestämissä työpajoissa. Kulttuuritoimijoiden tarjoamat virtuaaliset ympäristöt ja tapahtumat nähdään myös osana tätä. (Porvoon kaupunki 2024a, 52.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2023, 39) on määrätty, että jokainen kunta tai kaupunki määrittää paikallisesti ”monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat”. Tähän monialaiseen yhteistyöhön kuuluu myös Porvoon kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuuripolku, josta kerron luvussa 2.2.4, mutta ensin avaan yleisesti, miten kulttuurikasvatussuunnitelmia toteutetaan ja mitä ne sisältävät.

2.2.3 Kulttuurikasvatussuunnitelma

Kulttuuri on suppeasti määriteltynä osa taidemaailmaa ja usein sen synonyymiksi voidaan kutsua taidetta. Laajasti määriteltynä se sisältää yhteiset arvot, merkitykset sekä asenteet, joilla yhteisön jäsenet tulkitsevat ja hahmottavat maailmaa sekä toisiaan. Lastenkulttuurin osalta tähän voidaan laskea mukaan myös muun muassa leikit ja pelit. (Rissanen & Mustola 2022, 303, 305.) Käytän tässä opinnäytteessä usein termiä ”taide- ja kulttuurikasvatus” hämärtääkseni näiden kahden määritelmän eroa. Taide on mielestäni osa kulttuuria ja kulttuuri osa taidetta. Rissanen ja Mustola (2022, 309) muistuttavat myös, ettei kulttuuri ole koskaan valmis, muuttumaton tai staattinen. Se muuttuu alati, kun sitä ”käytetään”. Omasta mielestäni tiukkojen kriteerien määritteleväminen termeille on haasteellista ja turhaakin juuri näistä syistä.

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa on kirjattu lasten oikeus osallistua taide- ja kulttuurielämään. Samaisessa artiklassa nostetaan esiin myös lasten yhtäläiset mahdollisuudet taiteisiin ja kulttuuriin, mutta myös virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin. (Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991, 1:31.) Jokaisella lapsella tulee siis olla mahdollisuus taiteen tekemiseen ja kokemiseen.

Kulttuurikasvatussuunnitelma on suunnitelma, jolla mahdollistetaan jokaisen lapsen kulttuurin ja taiteen saatavuus osana omaa opintopolkuaan. Pääsääntöisesti se laaditaan koulun opetussuunnitelman pohjalta, koulutyön tueksi, mutta kulttuurikasvatussuunnitelmia voidaan laatia myös varhaiskasvatukseen tai jopa joka ikäryhmää koskevaksi.

(Kulttuurikasvatussuunnitelma 2024.) Kulttuurikasvatussuunnitelma laaditaan sekä toteutetaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen / koulun sekä taide- ja kulttuurialan toimijoiden kesken. Tavoitteena on yhdistää kasvatus- ja opetussuunnitelmien sisällöt kunnan kulttuuritarjontaan. (Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2021.) Kunnan oma kulttuuritarjonta toimiikin suunnitelman taustalla, sillä se tarjoaa lapsille pääsyn oman kunnan (tai alueen) taidelaitoksiin ja kulttuurikohteisiin (Kulttuurikasvatussuunnitelma 2024).

Kulttuurikasvatussuunnitelman pohjana on arvo jokaisen lapsen kulttuurihyvinvoinnista. Tärkeää on kulttuurin ja taiteen saatavuuden tasavertaisuus riippumatta esimerkiksi lapsen perhetaustasta tai asuinalueesta. Kulttuurikasvatussuunnitelmalla luodaan pohjaa lapsen kulttuuri-identiteetille sekä kulttuurikompetenssille eli sille, miten lapsi oppii käyttämään, muokkaamaan ja havainnoimaan kulttuuria. (Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2021.) Samaiset teemat löytyvät myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja sitä kautta myös paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista.

Varhaiskasvatuksessa järjestettävästä kulttuurikasvatussuunnitelmasta on mainittu laeissa ja määräyksissä mielestäni hyvin vähän, mutta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista löytyy yhtymäkohta, jossa nostetaan esiin eri taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä:

Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita (OPH 2023, 38).

Tämän pohjalta voidaan todeta kulttuurikasvatussuunnitelman olevan vähintään toivottava järjestettäessä varhaiskasvatusta. Velvoittava se ei vielä valtakunnallisesti ole, sillä siitä ei ole mainintaa Varhaiskasvatuslaissa tai Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, mutta kirjattuna paikallisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin, kulttuurikasvatuksesta tulee tavoitteellista (Skapa 2023, 7, 9).

2.2.4 Porvoon kaupungin Kulttuuripolku

Suunnitelmallinen kulttuurikasvatus perusopetuksen kanssa alkoi Porvoossa jo vuonna 2001, kun Porvoon Kulttuurikoulu aloitti toimintansa. Vuonna 2016 suunnitelmallinen kulttuurikasvatus sai nimekseen ”Kultis” ja vuodesta 2019 myös varhaiskasvatus sai oman kulttuurikasvatussuunnitelmansa ”Mini-Kultiksen”. Mukana oli laaja kirjo Porvoon eri toimijoita, muitakin kuin taiteen ja kulttuurin saralta. Toimintaa on pyritty kehittämään jatkuvasti, mutta viime vuosien aikana Porvoon kulttuurikasvatussuunnitelmaa on kehitetty valtavasti ja sen toimintaa on rajattu vain taiteeseen, kulttuuriin sekä kulttuuriperintöön. Alkuvuodesta 2024 uusi kulttuurikasvatussuunnitelma sai myös uuden nimen: ”Kulttuuripolku”. (Porvoon kaupunki 2024b, 3–4.)

Porvoon kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuuripolku on käytössä sekä perusopetuksessa että varhaiskasvatuksessa ja sen toiminta täydentää käytössä olevia opetussuunnitelmia. Kulttuuripolku-toimijoina ovat tällä hetkellä Porvoon kaupungin kulttuuripalvelut, Porvoon musiikkiopisto, Porvoon Taidekoulu, Porvoon kirjastopalvelut sekä Porvoon museo. (Porvoon kaupunki 2024a, 39.)

”Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus taiteeseen ja kulttuuriin.” (Porvoon kaupunki 2024b, 5). Kulttuuripolun nähdään vahvasti noudattavan kuntien kulttuuritoimintalakia, jonka yhtenä tavoitteena on ”edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen” sekä ”vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen keinoin”. (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019, 2; Porvoon kaupunki 2024b, 7). Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen Kulttuuripolun tavoitteena on mahdollistaa jokaisen varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen tasavertainen osallistuminen sekä tutustuminen eri taide- ja kulttuurilajeihin osana varhaiskasvatuspäivää. Muita tavoitteita ovat lapsen hyvinvoinnin, osallisuuden ja identiteetin tukeminen. Kulttuuripolulla varmistetaan myös, että lapsen oikeus taide-, kulttuuri- ja kulttuuriperintökasvatukseen toteutuu. Kulttuuripolku on

varhaiskasvatuksen ja kulttuuritoimijoiden yhteistyötä vahvistava ”työkalu”, jonka toiminta on tavoitteellista ja paikallisen erityispiirteen mukaisesti, sitä tarjotaan kahdella kielellä. (Porvoon kaupunki 2024b, 5.) Nämä kaikki tavoitteet ovat myös linjassa ja tukevat Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa, jossa mainitaan, että Kulttuuripolku myös edistää ja toteuttaa lasten suunnitelmallista taide-, kulttuuri- ja kulttuuriperintökasvatusta. (Porvoon kaupunki 2024a, 39).

Kulttuuripolku mahdollistaa lapsiryhmän osallistumisen jopa useaan taiteenlajiin, kulttuurikohteeseen tai -kokemukseen vuoden aikana. Aiemmin sitä rajoitettiin yhteen toimintaan vuodessa, mutta enää sen käyttö ei ole rajoitettua ja varhaiskasvatus saa vapaasti käyttää kaikkia Kulttuuripolun tarjoamia palveluita toimintakauden aikana. Kulttuuripolun toimintaan osallistuminen on maksutonta varhaiskasvatuksen ryhmille.

Ohjelma vaihtelee vuosittain paikallisen kulttuuritarjonnan mukaan ja Porvoon kaupungin kulttuuripalvelut vastaa toiminnan koordinoinnista. (Porvoon kaupunki 2024b, 6–8; Porvoon kaupunki 2024c.) Varhaiskasvatuksen ryhmien vaihtelevan ikähaitarin takia toimintaa ei ole voitu järjestää ikäryhmittäin (kuten perusopetuksessa) muille kuin esiopetusikäisille (Porvoon kaupunki 2024b, 11). Onkin ryhmän varhaiskasvatuksen henkilöstön päätettävissä, mihin Kulttuuripolku-toimintaan ryhmä osallistuu. Kulttuuripolun tarjoama toiminta toimiikin varhaiskasvatuksen monipuolisten työtapojen tukena. (Porvoon kaupunki 2024a, 45; Skapa 2023, 9.)

Tällä hetkellä Kulttuuripolussa on varhaiskasvatukseen tarjolla musiikkia, kuvataidetta, näyttämötaidetta, kirjallisuutta ja kulttuuriperintöä. Taidekoulu järjestää Kuvataideviikolla työpajoja joko taidekoulun tiloissa tai varhaiskasvatuksen omissa tiloissa. Kirjastolla on tarjota Satuviikkojen ohjelmaa sekä pääkirjastossa että kirjastoautossa. Kulttuuripalveluiden vastuulla olevassa kotimuseossa, J. L. Runebergin kodissa, järjestetään opastuksia sekä pienemmille että esiopetusikäisille. Myös museon ”Lär o lek” (”Leiki ja opi”) -tila on käytettävissä varhaiskasvatusryhmille. Kulttuuripalvelut tarjoaa myös kiertävien esiintyjien näyttämötaidetta Taidetehtaan tiloissa. Tällä hetkellä ainoa

yksityinen palvelutuottaja, Porvoon museo, järjestää esiopetusikäisille Museoetsivä-kursseja ja pienemmille on lainattavissa päiväkotiin Entisajan elämää -muistelulaukku. (Porvoon kaupunki 2024b, 11, 13–15; Porvoon kaupunki 2024c.)

Porvoonseudun musiikkiopisto järjestää päiväkodeissa soitinesittelyjä sekä säännöllistä ja ilmaista päiväkotimuskaritoimintaa (Skapa 2023, 19, 56). Päiväkotimuskareilla pystytään tarjoamaan jokaiselle lapselle yhdenvertainen mahdollisuus osallistua musiikkileikkikoulutoimintaan päiväkotipäivän aikana.

”Kaikki Kulttuuripolku-toimijat ovat yhteistyössä vastuussa lasten ja nuorten kulttuurikasvatuksen tasavertaisesta toteutumisesta” (Porvoon kaupunki 2024b, 4). Täten voidaan nähdä, että kaikilla toimijoilla tulisi olla yhteneväiset käytännöt yhdenvertaisen kulttuurikasvatuksen toteuttamiseen.

2.2.5 Kulttuurikasvatuksen laadukas lastenkulttuuri ja sen arvoperusta

Kulttuurikasvatussuunnitelmissa mukana olevat kulttuuritoimijat tarjoavat laadukasta kulttuuritoimintaa lapsille. Lastenkulttuurin laatukäsikirjassa (Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2022, 10) lastenkulttuuri määritellään eri kulttuuri- ja taidealojen ammattilaisten tuottamaksi kulttuuriksi, mikä on lapsille suunnattua tai toteutettu yhdessä lasten kanssa. Siihen kuuluu myös kulttuuriperinnön välittäminen lapsille sekä lasten itsensä luoma kulttuuri ja leikki.

Laadukas lastenkulttuuri on ammatillista, lapsilähtöistä, yhdenvertaista ja se toteutuu kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Toiminnan keskiössä on itse taide ja kulttuuri. Ammatillisuus näkyy vahvasti asiakaslähtöisessä suunnitelluissa ja toteutetuissa sisällöissä sekä pedagogisuudessa. Laadukkaan lastenkulttuurin arvoihin kuuluva lapsilähtöisyys tarkoittaa luovaa ja taiteellista toimintaa, mikä on lapsen näköistä sekä kumpuaa lapsen moniaistisesta tavasta tutkia maailmaa. Lapsia osallistetaan ja heitä kuullaan, niin toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa kuin arvioinnissakin. (Suomen

lastenkulttuurikeskusten liitto 2022, 10, 13, 15.) Nämä arvot limittyvätkin toisiinsa ja tukevat vahvasti toisiaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2023, 38) mainittu taide- ja kulttuurikasvattajien kanssa tehtävän yhteistyö, nostetaan esiin myös puhuttaessa laadukkaan lastenkulttuurin ammatillisuudesta.

Varhaiskasvatuksen kanssa tehtävän yhteistyön todetaan parantavan lastenkulttuurin saavutettavuutta ja vaikuttavuutta sekä kehittävän toimintaa tarkoituksenmukaisemmaksi (Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2022, 13.) Tällä yhteistyöllä saavutetaan suurin osa lapsista ja tällöin osa lastenkulttuurin laatukriteereistä täyttyy helposti.

Laadukkaan lastenkulttuurin yhtenä arvona oleva yhdenvertaisuus nostaa esiin, YK:n Lasten oikeuksien sopimuksessakin (Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991, 1:31) mainitun, lapsen oikeuden taide- ja kulttuurielämään.

Yhdenvertaisuusarvon mukaisessa taide- ja kulttuuritoiminnassa jokaisella lapsella on oikeus taiteisiin riippumatta vaikkapa kielestä, perhetaustasta tai tuen tarpeesta. Saavutettavuus ja fyysinen esteettömyys tulee huomioida niin toiminnan sisällöissä kuin tilaratkaisuissa. Taide ja kulttuuri tulee olla saavutettavaa jokaiselle lapselle niin taloudellisesti kuin maantieteellisesti. (Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2022, 16–17.) Tähän myös kulttuurikasvatussuunnitelmilla pyritään vastaamaan.

Laadukkaaseen lastenkulttuuriin kuuluu arvona tietysti taide ja kulttuuri, nimenomaan kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta. Laadukkaat kulttuuritoiminnot tukevat lapsen osallisuutta ja kasvua. Kaiken toiminnan lähtökohtana tulee olla lapsen etu. Taide ja kulttuuri nähdään yhtenä keinona, jolla lapsi tutkii ympäröivää maailmaansa sekä ilmaisee itseään. Se on väylä onnistumiseen, mielihyvään ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Lastenkulttuurin on todettu lisäksi edistävän vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä. (Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2022, 6, 10.) Räsänen (2008, 252) on todennut, että taide ja taiteen tekeminen ovat aina yhteydessä ympäristöön sekä yhteisöön. Taidekasvatuksella voidaan hänen mielestään myös herkistää kykyä

huomata ja kohdata erilaisuus. Taide on myös sopiva alusta ja keino myös arvokeskustelulle.

Laadukkaaseen lastenkulttuuriin kuuluu siis samaisia arvoja kuin varhaiskasvatukseenkin. Yhteisinä lähtökohtina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsilähtöisyys sekä yhdenvertaisuus. Onkin nähtävissä, että laadukas lastenkulttuuritoiminta kulttuurikasvatussuunnitelmissa on varhaiskasvatussuunnitelmia täydentävää ja rikastavaa, jota ei kannattaisi jättää huomioimatta, eikä käyttämättä. Yhteisten arvojen sävyttämä toiminta luo myös oivalliset puitteet moniammatilliselle yhteistyölle.

2.3 Aiemmat tutkimukset ja kehittämistyöt

Taide- ja kulttuurialan saavutettavuudesta on tehty viime vuosina paljon tutkimuksia. Suoraan varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelman saavutettavuuteen, inklusioon tai lapsen tukeen ei ole tehty vielä tutkimuksia, sillä kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat vasta nyt rantautumassa varhaiskasvatuksen puolelle. En myöskään löytänyt tutkimuksia perusopetuksen kulttuurikasvatuksen saavutettavuudesta, mutta nostan tässä luvussa esiin muutamia merkittäviä hankkeita ja tutkimuksia, jotka liittyvät taidekasvatuksen saavutettavuuteen. Näiden hankkeiden ja tutkimusten viitekehys on hyvin lähellä omaa kehittämistyötäni.

Vahvana, kulttuurikasvatuksen saavutettavuuteen liittyen, nousi esiin ArtsEqual-hanke eli The Arts as Public Service: Strategic Steps towards Equality -hanke, joka toteutettiin vuosina 2015–2021. Monitieteisen tutkimushankkeen on sanottu olevan yksi Suomen suurimmista taide- ja taidekasvatushankkeista. Hanke tuotti kymmeniä raportteja ja toimenpidesuosituksia taiteen ja taidekasvatuksen saavutettavuudesta. (ArtsEqual 2024.) Vuonna 2018 ilmestyi ArtsEqual-toimenpidesuositus taiteen perusopetuksen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. Toimenpidesuosituksen tavoitteena oli tarjota monipuolista tutkimustietoa saavutettavuudesta taiteen perusopetuksen järjestäjille, eli kunnille ja oppilaitoksille. Se myös tarjosi konkreettisia toimenpide-ehdotuksia,

joista merkittävimmät koskivat opetuksen saavutettavuutta koskevaa päätöksentekoa, strategista suunnittelua ja kehittämistä. (Laes ym. 2018, 2.)

Sata- eli Saavutettava lastenkulttuuri ja taiteen perusopetus -hanke vuosina 2015–2016 kartoitti taide- ja kulttuuriharrastusten saavutettavuutta. Hankkeen tavoitteena oli edistää erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten taide- ja kulttuuriharrastamiseen osallistumista. (Helén 2016, 2.) Hanke sai vuosina 2018–2019 jatkoa Sata2, Saavutettava taideharrastus 2 -hankkeesta, jossa rakennettiin toimintamalleja siihen, että erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla ja nuorilla olisi helpompaa osallistua lastenkulttuurikeskusten ohjelmaan ja taiteen perusopetukseen. Pääpainoina hankkeessa olivat taidekasvattajien täydennyskouluttaminen, viestinnän saavutettavuuden parantaminen, valtakunnallisen osaajaverkoston luominen sekä hyvien toimintamallien testaaminen. (Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2019.) Hankkeen yhtenä tuotoksena on ”Saavutettavuusopas lastenkulttuurikeskuksille ja taiteen perusopetuksen oppilaitoksille” (Sata2 2020, 2).

Nostan esiin myös vuonna 2023 tehdyn pro gradu -tutkielman, joka tutki Porvoon kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelmassa olevien koulujen ja kulttuuri toimijoiden yhteistyötä. Tutkimuksessa havaittiin yhteistyön puute ja laadittiin kehittämis ehdotuksia sen parantamiseen. Toimenpide-ehdotuksiksi nousivat muun muassa kirjallisen kulttuurikasvatussuunnitelman laatiminen, poikkihallinnollinen yhteistyö, viestinnän selkiyttäminen sekä koulujen osallistaminen kulttuurikasvatuksen suunnitteluun. (Hasselblatt 2023, 68–69.) Hasselblattin pro gradu -tutkielma käynnisti osaltaan oman kehittämistyöni ja antoi sille pohjaa. Vaikka Hasselblatt tutki Porvoon kulttuurikasvatussuunnitelmaa peruskoulun näkökulmasta, on tutkimustuloksista nähtävissä myös yhteyksiä varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatuksen toteutumiseen.

3 Kehittämistyön tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Opinnäytetyöni on tutkimusavusteinen kehittämistyö, jonka teen Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuuripolkuun. Kehittämistyöni pohjautuu kolmeen tutkimuskysymykseen:

1. Miten lapsen tuki ja inklusio huomioidaan Kulttuuripolussa?
2. Mitkä ovat ne syyt, jos lapsen tukea ja inklusiota ei huomioidakaan?
3. Mitä toimenpiteitä tulisi tehdä, jotta lapsen tuki ja inklusio toteutuisivat Kulttuuripolussa?

Tutkimukseni koostuu kolmiosaisesta aineistosta: aiemmin toteutetun selvityksen analysoinnista, sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajien että taide- ja kulttuurikasvattajien haastatteluista sekä niiden analyyseistä. Tehdyn tutkimuksen pohjalta laadin kehittämis- ja toimenpide-ehdotukset Porvoon varhaiskasvatuksen Kulttuuripolun kehittämiseksi. Tavoitteena on mahdollisimman yhdenvertainen ja saavutettava Kulttuuripolku.

Opinnäytetyön henkilökohtaisena tavoitteena on lisätä omaa tietämystäni yhdenvertaisuudesta, saavutettavuudesta ja inklusiosta käsitteinä sekä syventyä käsitteitä määrääviin lakeihin. Lisäksi tavoitteena opinnäytetyössäni on viedä tuota tietoa saavutettavuudesta ja moninaisuuden huomioimisesta taide- ja kulttuurikasvattajille. Tämä toteutetaan informatiivisilla haastatteluilla sekä kulttuuritoimijoille jaettavalla tietokortilla.

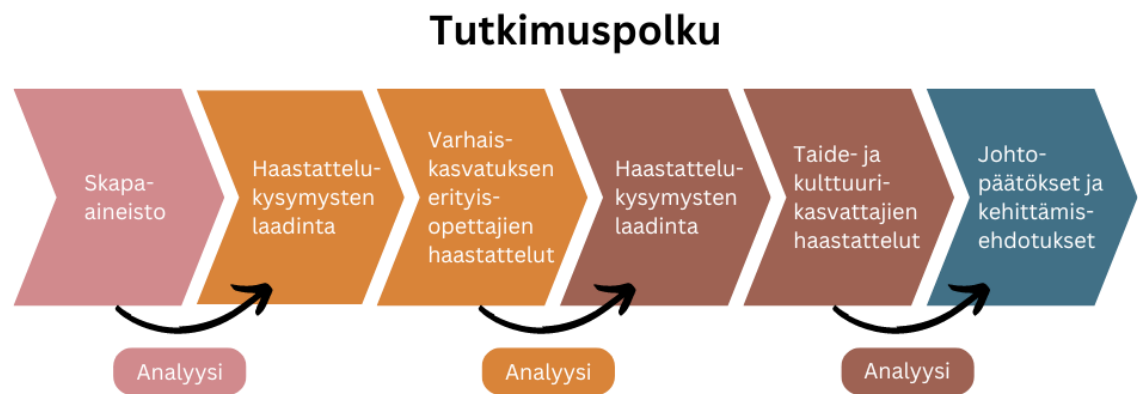
4 Kehittämistyön askeleet

4.1 Tutkimusavusteinen kehittämistyö tutkimuspolun muodossa

Tutkimusavusteinen kehittämistyöni yhdistää tehtävän tutkimuksen ja konkreettisen kehittämistoiminnan. Toikon ja Rantasen (2009, 33–34) mukaan tutkimuksen tuottaman tiedon nähdään tuottavan lisäarvoa kehittämiselle. Tavoitteena on löytää tutkimuksesta käyttökelpoista ja laajemmin yleistettävää tietoa kehittämisen tueksi. Tutkimusavusteinen kehittämistyö toimiikin parhaiten käytännön kehittämistoiminnassa. Tärkeä huomio on, että kehittäminen toimii ensisijaisena tavoitteena, ei tutkimus. (Toikko & Rantanen 2009, 33–34.) Kulttuurikasvatussuunnitelman toiminnan ja siinä olevien käytänteiden kehittäminen toimii siis päämääränä tässä kehittämistyössä tehtävälle laadulliselle tutkimukselle.

Tutkimusavusteinen kehittämistyö sallii sen käyttäjälle vapauksia, sillä se ei ole sidottu tarkkoihin teoreettisiin malleihin ja menetelmiin. Silti tehtävä tutkimus toteutetaan systemaattisesti. (Toikko & Rantanen 2009, 34, 116.) Kutsun tekemääni aineistonhankintaa ja analysointia tutkimuspoluksi.

Tutkimuspolussani on viitteitä toimintatutkimukselliseen tutkimusprosessiin, jossa tutkimuksen aiemmat havainnot ohjaavat tutkimuksen etenemistä (Toikko & Rantanen 2009, 30). Tämän kaltaiseen prosessimaisuuteen liittyvät tässä työssä lähinnä haastattelukysymysten asettelut, jotka nousevat esiin tutkimuksen edetessä. Tutkimuspolussa kerään tutkimusaineiston vaiheittain, aina analysoiden edellisen aineiston osuuden ja suunnittelen seuraavan aineistonkeruun edellisen pohjalta. Olen laatinut tutkimuspolusta kuvakaavion (Kuva 1), joka avaa visuaalisesti tutkimuspolun etenemisen. Tutkimuksen aineistoa ja sen analysointia avaan tarkemmin luvussa 5.

Kuva 1. Tutkimuspolku.

Tutkimusavusteisen kehittämistyöni tutkimus koostuu kolmiosaisesta aineistosta: Skapa-esiselvityksestä ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien sekä taide- ja kulttuurikasvattajien haastatteluista. Kolmiosaisella aineistolla lähestyn tutkittavaa aihetta monimetodisesti triangulaatio-menetelmällä. Tässä tutkimuksessa triangulaatio viittaa erilaisten tutkimusaineistojen yhdistämiseen eli aineistotriangulaatioon (Eskola & Suoranta 2014, 69). Monimetodisuus on mahdollista juuri tämänkaltaisessa laadullisessa tutkimuksessa, jonka tavoitteena on löytää tutkimuksesta niitä elementtejä, jotka selittävät ilmiötä ja avaavat toiminnan ymmärtämistä (Vilkka 2021, 73). Triangulaation avulla saadaan kattavampi kuva tutkimusaiheesta, kuin vain yhdellä menetelmällä tehdyssä tutkimuksessa (Eskola & Suoranta 2014, 69).

Tutkimuksen teon lisäksi perehdyin alan kirjallisuuteen sekä lakeihin ja säädöksiin, jotka ohjaavat järjestettävää toimintaa. Osallistuin myös varhais- ja kulttuurikasvatuksen sekä saavutettavuuden koulutuksiin, joista sain ajankohtaista tietoa oman kehittämistyöni viitekehyksen ympäriltä.

4.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

4.2.1 Tutkimusluvut

Opinnäytetyösuunnitelmani hyväksyttiin Turun AMK:n puolelta joulukuussa 2023. Tutkimusluvut tutkimusavusteiseen kehittämistyöhöni sain helmikuussa 2024 Porvoon kaupungin kulttuuripalvelupäälliköltä ja Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen kehittämispäälliköltä.

Opinnäytetyösopimus laadittiin minun, Turun ammattikorkeakoulun ja Porvoon kulttuuripalveluiden välillä helmikuussa 2024. Kulttuuripolun kulttuuripalvelukoordinaattori on toiminut yhteyshenkilönäni kulttuuripalveluihin.

4.2.2 Tiedottaminen

Olin sähköpostitse yhteydessä Lapsen tuen yksikön esihenkilöön, joka antoi minulle muutamien varhaiskasvatuksen erityisopettajien yhteystiedot. Otin heihin yhteyttä sähköpostitse sopiakseni haastatteluajankohdasta. Myös tiedote haastattelusta lähetettiin sähköpostitse (Liite 1).

Kulttuuripolun kulttuuripalvelukoordinaattorilta sain sähköpostitse kulttuuritoimijoiden yhteystiedot. Lähetin haastattelukutsun sähköpostitse sekä esihenkilöille että taide- ja kulttuurikasvatuksesta vastaaville henkilöille. Tärkeää oli, että esihenkilö on tietoinen tutkimuksesta ja järjestettävistä haastatteluista, etenkin mikäli haastatteluun käytetään työaika. Taide- ja kulttuurikasvattajat ottivat minuun itse yhteyttä sähköpostitse sopiakseen haastattelupäivämäärät. Lähetin tiedotteen haastattelusta sähköpostitse (Liite 3).

Avoin tiedottaminen lisää tutkimuksen luotettavuutta ja siksi minulle oli alusta asti tärkeää viestiä kaikille osapuolille avoimesti tehtävästä tutkimuksesta. Sähköpostitse lähetettyjen tiedotteiden lisäksi, kerroin tiedotteen sisällöt pääpiirteittäin myös suullisesti haastattelujen yhteydessä. Lisäksi varmistin jokaiselta haastateltavalta haastattelun aluksi heidän suostumuksensa haastatteluun ja sen nauhoittamiseen. Haastateltavat osallistuivat

haastatteluihin vapaaehtoisesti. Heille kerrottiin, että haastattelut tehdään anonymisti, eikä heitä pystytä tunnistamaan litteroiduista materiaaleista, eikä opinnäytetyöraportista. Heille myös kerrottiin, että opinnäyte julkaistaan kaikille avoimessa Theseus-palvelussa.

Tiedotteessa kerrottiin myös haastattelujen käytöstä tutkimukseen ja kehittämiseen sekä mahdolliseen jatkokehittämiseen. Aineiston siirrosta Kulttuuripalveluille sovittiin syksyllä 2024 Kulttuuripolun kulttuuripalvelukoordinaattorin kanssa ja se toteutetaan opinnäytteen julkaisun jälkeen.

Elokuussa 2024 esittelin tutkimuksen, sen tulokset sekä kehittämis- ja toimenpide-ehdotukset Porvoon kaupungin kulttuuripalveluille, mukaan lukien kulttuuripalvelupäällikkö sekä Kulttuuripolun kulttuuripalvelukoordinaattori. Kulttuuripolun toimijoille (kulttuuritoimijat, varhaiskasvatus ja peruskoulu) pidettiin yhteistapaaminen syyskuussa 2024, jossa esittelin kehittämistyöni. Vastaanotto työlleni oli positiivista ja siitä syntyi mielenkiintoisia keskusteluja paikallaolijoiden kanssa.

4.2.3 Haasteltavien henkilökisteri

Kaikki yhteydenpito haastateltavien kanssa ennen haastatteluja tapahtui sähköpostitse, eikä henkilötietoja kirjattu mihinkään tutkimuksen aikana. Sähköpostin ja siellä löytyvien sähköpostiosoitteiden osalta toimin henkilötietojen rekisteripitäjänä. Olen käsitellyt henkilötietoja huolellisesti ja luottamuksellisesti. Käytin tutkimuksen aikana Turun AMK:n henkilökohtaista, salasanallista opiskelijasähköpostiani, josta poistan sähköpostit opinnäytetyön jälkeen. Kehittämistyön aikana tekemäni muistiinpanot eivät sisällä henkilötietoja.

Haasteeksi aineiston anonymiydessä nousi paikkakunnan pienuus ja kulttuuriväen vähyys. Osalla Kulttuuripolun toimijoista on hyvinkin pieni henkilökunta. Litteroinnin osalta tämä vaikeutti esimerkiksi kohtia, joissa haastateltavat usein mainitsivat oman toimipaikkansa tai toiminnan

erityispiirteensä. Tähän tuli kiinnittää erityisen tarkkaa huomiota.

Haastattelulitteroinnit eivät sisällä arkaluontoisia, erityisiä henkilötietoja. Mikäli haastateltava paljasti haastattelun aikana jotain itsestään, se poistettiin litterointivaiheessa tekstistä. Näin ollen anonyymisuoja säilyi.

Olen merkinnyt tekstiin haastateltavien alkuperäisiä lausumia, joiden perään olen kirjannut viitteeksi haastattelun ”koodin”. VH-alkuiset ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastatteluja ja ne on merkitty viitteisiin, esimerkiksi VH1. Taide- ja kulttuurikasvattajien haastattelujen viitemerkinnät ovat TH-alkuisia, eli esimerkiksi TH6. Numero kirjainten jälkeen kuvaa, monesko haastattelu on. Olen käyttänyt koodistoa jo litterointivaiheessa, joten koko aineisto on tallentunut ilman haastateltavien henkilötietoja.

4.2.4 Haastattelujen nauhoittaminen, litterointi ja tallentaminen

Haastattelujen nauhoittamisesta tiedotettiin asianmukaisesti. Nauhoittamiseen käytin matkapuhelimeni Ääninauhurisovellusta. Nauhoitetut haastattelut siirsin heti haastattelun jälkeen tietokoneelle ja poistin ne matkapuhelimesta.

Nauhoitetut haastattelut litteroin ensin Microsoft Wordin litterointityökalulla, jonka jälkeen tarkastin ja korjasin tekstit oikeaan muotoon. Päädyin tekemään litteroinnin tarkasti, mutta niin, etten kirjaa taukoja tai sanojen takelteluja. Äänitallenteet tuhosin litteroinnin jälkeen.

Haastatteluaineistot on tallennettu omalle henkilökohtaiselle tietokoneelleni, jonka avaamiseen tarvitaan salasana. Lisäksi aineisto on tallennettuna salasanalliselle muistitikulle.

4.2.5 Tutkijan vaikutus tutkimukseen

Haastattelijana arvelin olevani hyvinkin osallistuva ja keskusteleva, minkä huomasin myös haastattelujen aikana. Ruusuvuori ja Tiittula (2017, 54–56) nostavatkin huomioon, että haastattelu on aina vuorovaikutustilanne ja

haastattelijan vaikutus haastateltavaan tulee huomioida tärkeänä osana haastattelua sekä tutkimusta. Kyse ei ole vain kysymyksistä ja vastauksista, vaan haastattelijalla on keskustelua eteenpäin ja tarvittaessa palaa haastateltavan vastauksiin. Itse pelkäsin vaikuttavani liikaa haastateltavien vastauksiin keskustelevalle tyylilläni, mutta Ruusuvuori ja Tiittula (2017, 56–57) toteavat, ettei haastattelijalla voi edes olla täysin vaikuttamatta haastatteluun.

Tärkeää luotettavuuden kannalta on tehdä haastattelijan osuus näkyväksi litteroinnissa ja raportoinnissa. Olenkin litteroinnissa kirjannut sekä haastateltavan vastaukset, että omat kysymykseni ja kommenttini. Tässä raportissa mainitsemiini haastatteluaineistoviitteisiin olen kirjannut oman vaikutukseni, sanomisen tai kysymykseni merkitsemällä viitteiden alkuun [].

4.2.6 Eettisyys

Tiedostan, että aineisto jää vajavaiseksi siltä osin, etten pystynyt osallistamaan lapsia tiedonkeruuseen. Syynä tähän on täysin ajan puute, sillä lasten osallistumiseen tarvittavien lupien hankinta olisi hidastuttanut opinnäytetyön valmistumista. Myös taide- ja kulttuuritoiminnan havainnointi olisi vaatinut samaisen lupakierroksen, koska havainnointi olisi koskenut juuri lasten osallistumista toimintaan. Täten jätin tietoisesti lapset ja heidän osallisuutensa tutkimuksen ulkopuolelle, vaikka näenkin ristiriidan lasten osallisuuden ja tutkimukseni välillä.

Jouduin kehittämistyötä tehdessäni useamman kerran sen haasteen eteen, että kärjistän ja nostan esiin liikaakin erityisyyttä. Sen huomasin myös haastatteluja tehdessäni. Osa haastateltavista lähes kavahti, kun aloin kysellä tuen tarvitsevien lasten huomioimisesta. Vaikka en käyttänyt ”erityis-” sanaa, sen olemassaolo tiedostettiin ja kommenteilla pelättiin syrjivän jotakin ryhmää. Schalin ja Pekkarinen (2021, 18) kuitenkin kirjoittavat, että vammaisuuden ja erityispiirteiden tiedostaminen on välttämätöntä tutkimustiedon tuottamiseen eriarvoisuudesta ja rakenteellisista ongelmista. Näin uskalsin tarttua aiheeseen erityisyyttä kärjistäen. Kun tiedostamme, pystymme puuttumaan epäkohtiin.

5 Kolmiosainen aineisto ja analyysi

Tekemäni tutkimuksen aineistona toimi kolmiosainen aineisto, josta aiemmin tehdyn Skapa-hankkeen esiselvitysraportti toimi pohja-aineistona. Tätä esittelen luvussa 5.1.

Lisäksi haastattelin varhaiskasvatuksen erityisopettajia sekä Kulttuuripolun taide- ja kulttuurikasvattajia. Luvussa 5.2 kerron varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastatteluista sekä niiden analyysistä. Taide- ja kulttuurikasvattajien haastatteluja ja niiden analyysia avaan luvussa 5.3. Käytän termiä ”taide- ja kulttuurikasvattaja” puhuttaessa Kulttuuripolun toteutuksia järjestävistä kulttuuritoimijoista.

5.1 Pohja-aineistona Skapa-hankkeen esiselvitys

5.1.1 Skapa-hanke

Skapa-hanke on taidekasvatuksen kehittämishanke, jolla edistetään ja kehitetään lasten ja nuorten taidekasvatuksen laatua, monipuolisuutta ja saavutettavuutta. Hanketta rahoittaa Svenska kulturfonden ja Skapa-hankkeita on käynnissä ympäri Suomea, etenkin kaksikielisissä kunnissa. (Svenska Kulturfonden 2024.)

Hanke toteutetaan Porvoossa ja Sipoossa vuosina 2023–2025. Viime vuonna hankkeessa oli käynnissä esiselvitysvaihe, jonka aikana tehtiin sekä varhaiskasvattajille että taidekasvattajille lomakekyselyt, joita täydennettiin haastatteluin. Porvoon ja Sipoon aineistot pidettiin erillään, jotta pystyttiin huomioimaan paikallinen toimintaympäristö. (Skapa 2023, 4–5, 23.) Tarkastelen raporttia nyt vain Porvoossa tehdyn esiselvityksen osalta.

Skapa-hankkeen erityisenä kiinnostuksen kohteena on varhaiskasvatusikäisten lasten taidekasvatus, niin varhaiskasvatuksessa kuin kaikille avoimessa taidekasvatustoiminnassa, joka tavoittaa myös kotona hoidettavat lapset.

lkäryhmä nähdään hankkeessa tärkeäksi, koska tuossa iässä luodaan pohja myöhemmälle taide- ja kulttuurikasvatukselle. (Skapa 2023, 4–5, 23.)

5.1.2 Skapa-esiselvitys

Syksyllä 2023 Skapa-hankkeen yhteydessä toteutettiin varhaiskasvattajille ja taidekasvattajille sekä kysely että tarkentavat haastattelut. Vaikka olin alun perin ajatellut tekeväni varhaiskasvattajille kyselyn, en nähnyt tarpeelliseksi kuormittaa heitä useilla eri kyselyillä, joten selvitin Skapa-kyselyn hyödyntämistä omassa tutkimuksessani. Valmiita aineistoja käytettäessä, onkin olennaista arvioida, miten aineisto tukee omaa tutkimusta ja miten se soveltuu siihen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Sain Skapa-hankkeen koordinaattoreilta luvan hyödyntää Skapa-esiselvitystä omassa tutkimuksessani ja samalla kysymysrunkoihin lisättiin kysymyksiä lapsen tuen huomioimisesta.

Varhaiskasvatuksen lomakekysely lähetettiin kunnallisiin ja yksityisiin päiväkoteihin, perhepäivähoitajille, avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin sekä muille varhaiskasvatustoimintaa järjestäville tahoille, kuten seurakunnille. Esiselvityksessä tehtyyn lomakekyselyyn saatiin Porvoossa 40 vastausta, joista suurin osa tuli kunnallisten päiväkotien varhaiskasvatuksen opettajilta. Taidekasvattajien lomakekysely lähetettiin Porvoossa toimiville taidekasvattajille, jotka toimivat taideoppilaitosten opettajina tai tarjoavat taide- ja kulttuurikasvatusta esimerkiksi museoissa tai kulttuuritaloissa. Skapa-esiselvityksessä taide- ja kulttuurikasvattajista käytettiin yleisesti nimitystä ”taidekasvattaja”. Taidekasvattajilta saatiin Porvoossa 16 vastausta. (Skapa 2023, 23–24.) Molempia kyselyitä täydennettiin haastatteluin, mutta niiden lukumäärästä minulla ei ole tietoa.

Skapa-esiselvityksen raportin valmistuttua oli epäselvyyttä tutkimusteknisissä yksityiskohdissa, eikä kysymyslomakkeista tai aineistosta selvinnyt, onko sitä hankittaessa kysytty aineiston jatkotutkimuskäytöstä. Koska tarkkaa tietoa ei saatu selville, päätin jättää esiselvityksen raaka-aineiston käyttämättä ja keskittyä sen pohjalta tehtyyn, julkiseen raporttiin. Raporttiin on koottu yhteen ja

avattu hyvin kyselyistä ja haastatteluista saatu aineisto. Käytän siis Skapa-esiselvityksen raporttia yhtenä aineistoni osana.

5.1.3 Pohja-aineiston analysointi

Käytin Skapa-esiselvityksen analysointiin teemoittelua, jotta pystyisin löytämään omaan kehittämistyöhön liittyvät aiheet. Teemoittelu tarkoittaa lyhykäisyydessään aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä eri aiheiden mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105). Ryhmittelyssä pyritään löytämään oman tutkimusongelman kannalta tärkeät aiheet eli teemat (Eskola & Suoranta 2014, 176).

Nostan seuraavissa luvuissa esiin esiselvityksestä nousseita teemoja, jotka nousevat oman kehittämistyöni keskeisistä viitekehyksestä eli yhdenvertaisuudesta sekä varhaiskasvatuksen taide- ja kulttuurikasvatuksesta, etenkin varhaiskasvatuksen ulkopuolisten taide- ja kulttuurikasvattajien toimesta. Ulkopuolisella tarkoitan tässä henkilöä, joka ei työskentele varhaiskasvatuksessa, vaan esimerkiksi taide- tai kulttuurilaitoksessa, kuten musiikkiopistossa tai museossa.

5.1.4 Skapa-esiselvityksen kysymykset viitekehyksen ympäriltä

Varhaiskasvattajille tehdyssä kyselyssä aiheet kumpusivat enemmänkin varhaiskasvattajien omasta taideosaamisesta, -suhteesta ja heidän käyttämistään taidekasvatuksen työmenetelmistä, kuin taide- ja kulttuurikasvattajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä esimerkiksi kulttuurikasvatussuunnitelman sisällä. Näitä kuvaavat muun muassa kysymykset: ”Miten usein toteutat seuraavia taiteen muotoja toiminnassanne?” ja ”Millainen on oma suhteesi taidekasvatukseen työssäsi?” (Skapa 2023, 66–69).

Selkeästi oman kehittämistyöni viitekehykseen sopivia kysymyksiä olivat esimerkiksi kysymys varhaiskasvatussyksikön taide- ja kulttuurivastaavasta sekä

lapsen kielitaustan huomioimisesta taito- ja taidekasvatuksessa (Skapa 2023, 66–69). Kysymykset ulkopuolisesta taidekasvattajasta ja taidelaitoksissa vierailusta (Skapa 2023, 69) avaavat mielestäni juuri niitä ongelmakohtia, joita liittyy kulttuurikasvatussuunnitelman toteutuksiin ja niihin osallistumiseen. Näistä kysymyksistä huokuu mielestäni myös esiin moniammatillisuuden haasteet, joita myös Hasselblatt (2023, 37–38) tutki omassa pro gradu -tutkielmassaan. Suoraan tutkimuskysymykseeni sopii kysymys ”Huomioivatko ulkopuoliset taidekasvatuksen toimijat mielestäsi lapset, joilla on tuen tarvetta?” (Skapa 2023, 69).

Myös taidekasvattajille suunnatuista kysymyksistä löytyi omaan viitekehykseeni sopivia kysymyksiä. Taidekasvattajilta selvitettiin varhaiskasvatuksen kanssa tehtävästä yhteistyöstä sekä, heidän omaan ammattiosaamiseensa liittyen, lasten tuen tarpeen huomioimisesta ja lisäkouluttautumisesta (Skapa 2023, 71–72). Kysymys ”Mitkä seikat vaikuttavat mielestäsi eniten varhaisiän taidekasvatuksen toteutumiseen?” ja vastausvaihtoehdoista ”Henkilökuntaa / muita aikuisia on riittävästi” (Skapa 2023, 66–69) kuvastaa mielestäni etenkin inkluusiossa törmätyyn resurssien riittämättömyyteen.

5.1.5 Analyysin tarkastelua

Lapsen tuen tarpeen toteutumista tarkasteltiin Skapa-esiselvityksessä ammattiosaamisen ja täydennyskoulutuksen kautta. Vaikka kysymysten asettelu ei suoranaisesti antanut minulle vastauksia omaan tutkimuskysymykseeni, se antoi viitteitä siitä, että asiaa tulee tutkia lisää.

Yli 80 prosenttia vastanneista varhaiskasvattajista koki, että tuen tarpeessa olevat lapset huomioidaan varhaiskasvatuksen taidekasvatuksessa joko hyvin tai jopa melko hyvin. Ulkopuolisen taidekasvattajan ohjaamassa taidekasvatuksessa, jopa yli 30 prosenttia varhaiskasvattajista koki, ettei tuen tarpeisia lapsia ollut huomioitu riittävästi. (Skapa 2023, 35.)

Täydennyskoulutus nousi esiin vahvana sekä varhaiskasvattajilta että taidekasvattajilta. Tärkeäksi koettiin, että varhaiskasvatuksen henkilökunta saisi

taidekasvatuksen koulutusta ja pystyisi omassa työssään vahvemmin käyttämään taidetta sekä kulttuuria. Taidekasvattajat taas kokivat tärkeäksi lisäkoulutusaiheekseen nimenomaan lapsen tuen huomioimisen. (Skapa 2023, 31, 41.) Lisäkouluttautumisen etuna nähdään taidekasvatuksen saatavuuden ja saavutettavuuden lisääminen sekä resurssien kasvattaminen henkilöstön osaamisen avulla (Skapa 2023, 46).

”Jokaisella lapsella on oikeus taiteeseen ja kulttuuriin.” (Skapa 2023, 49). Kyseinen lause löytyy Skapa-esiselvityksen toimenpide-ehdotusten tavoitelluista vaikutuksista ja se kuvastuu myös omasta viitekehyksestäni. Saavutettavuus mainitaan toimenpiteissä ja tavoitteissa niin viestinnässä, asenteissa, pedagogiikassa kuin monimuotoisuuden huomioimisessa (Skapa 2023, 44–49).

Saavutettavuuden osalta raportista nousivat myös alueellinen saavutettavuus ja siihen liittyen, kuljetuskustannusten kautta, taloudellinen saavutettavuus (Skapa 2023, 32–33). Tätä teemaa olisi tärkeä tutkia ja poistaa saavutettavuuden kaikkia esteitä, mutta koen, että aihetta rajaamalla saan tarkemman selvyiden juuri lapsen tuen tarpeiden huomioimiseen, joten jätän tämän tarkastelun pois omasta kehittämistyöstäni. Samaa rajausta painottavat myös Tuomi ja Sarajärvi (2018, 104), joiden mukaan on tärkeä rajata aihetta ja pitäytyä tutkimuskysymyksessä, vaikka aineistosta nouseekin uusia mielenkiintoisia aiheita.

Skapa-esiselvityksessä nostettiin esiin varhaiskasvatuksessa olevan yhteyshenkilön tarve. Tarve oli noussut etenkin taidekasvattajien puolelta. Yhteyshenkilö toimisi kirjaimellisesti oman yksikkönsä yhteyshenkilönä taidekasvattajien suuntaan ja auttaisi varaamaan päiväkodin tiloja sekä aikatauluttamaan toimintaa. Ylipäänsä eri toimialojen yhteistyön tiivistäminen nousi esiin monissa esiselvitysvaiheen kehittämiskohteissa. (Skapa 2023, 28, 42.) Hankkeen toimenpiteisiin ja tavoitteisiin vuosille 2023–2025 on kirjattu, että varhaiskasvatuksen yksiköihin nimetään taidekasvatuksen yhteyshenkilö sekä yhteistyön ja viestinnän sujuvuuteen panostetaan (Skapa 2023, 45). Haluan

selvittää tarkemmin, mikä Kulttuuripolun sisäisen yhteistyön sujuvuudessa on esteenä.

Skapa-hankkeen jatkotavoitteisiin on kirjattu muun muassa yhteistyön ja verkostorakenteen kehittäminen sekä täydennyskoulutus taidekasvattajille (Skapa 2023, 43). Nämä nousevat tutkimuspolkuni seuraavan vaiheen aihioiksi.

5.2 Varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastattelut

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastattelut toteutettiin huhtikuussa 2024. Sain haastateltavaksi Lapsen tuen yksiköstä kolme työntekijää, joilla kaikilla oli varhaiskasvatuksen erityisopettajan koulutus. Porvoossa varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat pääsääntöisesti konsultoivina erityisopettajina ja osallistuvat tarvittaessa lapsen tuen tarpeen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (Porvoo 2024a, 76). Haastattelut toteutettiin Microsoft Teamsin kautta etänä, haastateltavien toiveesta.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastatteluilla oli opinnäytetyössäni kaksi funktiota. Toisaalta erityisopettajat toimivat aineiston lähteenä tutkimuksessa ja toisaalta tärkeänä lähteenä opinnäytetyöni teoreettiseen viitekehykseen. En itse ole erityisopettaja, enkä toimi tällä hetkellä varhaiskasvatuksen kentällä, joten halusin saada ajankohtaista tietoa lapsen tuesta ja sen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Vaikka alasta on paljon kirjallisuutta, koin että ajankohtaisin tieto tulee näiltä asiantuntijoilta. Voidaankin sanoa, että haastatteluissa oli asiantuntijahaastatteluosio, vaikkakin haastattelut toteutettiin muuten puolistrukturoituina teemahaastatteluina.

5.2.1 Teemahaastattelu asiantuntijahaastattelumaisella osiolla

Asiantuntijamääritelmiä on useita, mutta Alastalo ym. (2017, 215) ovat määritelleet asiantuntijaksi henkilön, jolla on maallikkoa enemmän tietoa jostain tietystä aihealueesta. Täten koen, että varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat, ainakin itselleni, lapsen tuen ja inklusion asiantuntijoina. Tein

varhaiskasvatuksen erityisopettajille puolistrukturoidun haastattelun, jossa osassa oli vahvasti asiantuntijahaastattelumaisia piirteitä.

Asiantuntijahaastattelulla halutaan selvittää asiantuntijan avulla tietyn asian sen hetkistä tilaa (Alastalo ym. 2017, 218). Itse haluan päästä selvyyteen lapsen tuesta ja erilaisista toimintamalleista sekä etenkin ajankohtaisesta tietoudesta ja terminologiasta. Näitä kuvaavat haastattelujen alkuosan kysymykset lapsen tuesta ja diagnostiikasta (ks. Liite 2). Suurin osa haastattelun kysymyksistä eivät noudattaneet asiantuntijahaastattelun ominaisuuksia, joten tarkastelen haastatteluja niiden yleisemmästä toteutustavasta, eli teemahaastattelusta, käsin.

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelun teemat ovat tiedossa, mutta niiden muotoa tai järjestystä voidaan vaihtaa haastateltaessa (Hirsjärvi ym. 2014, 208). Laadin ennen haastatteluja kysymysrunгон (Liite 2), jonka pohjalta tein haastattelut. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat halusivat tietää kysymysaihiot etukäteen, jotta voivat valmistautua haastatteluihin, joten toimitin heille sähköpostitse ennakoon kysymysrunгон. Haastateltaessa kysymysten muoto muuttui ja kysyin kysymykset paikoin eri järjestyksessä, mikä kuvaa juuri teemahaastattelulle tyypillistä muotoa.

5.2.2 Kysymysten asettelu

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastattelujen kysymykset (Liite 2) koskivat ensin heidän asiantuntijuuttaan ja loput kysymykset pohjautuivat pohja-aineistosta nousseisiin teemoihin: saavutettavuuteen, yhteistyöhön ja täydennyskoulutukseen. Saavutettavuuden osalta olin erityisesti kiinnostunut lapsen tuen toteutumisen haasteista ja erityispedagogisista menetelmistä, joita voidaan käyttää lapsen tukena kulttuurikasvatuksessa.

Yhteistyöstä nostin kysymysten keskiöön pedagogisen yhteistyön taide- ja kulttuurikasvattajan kanssa. Tärkeää oli selvittää, miten etukäetieto ryhmässä olevista tuen tarpeista siirtyy tietoturvallisesti taide- ja kulttuurikasvattajalle,

sekä mitkä ovat varhaiskasvatussuunnitelman ydinkohdat, jotka taide- ja kulttuurikasvattajan tulisi tietää.

Täydennyskoulutuksen osalta halusin saada tietoa, mitä taide- ja kulttuurikasvattajien tulisi tietää lapsen tuen tarpeesta ja mistä erityispedagogisista menetelmistä olisi hyötyä taide- ja kulttuurikasvatuksessa. Olin myös Skapa-esiselvityksessä mainitun verkostorakenteen kehittämisen takia kiinnostunut siitä, pystyisivätkö varhaiskasvatuksen erityisopettajat kouluttamaan taide- ja kulttuuritoimijoita.

5.2.3 Haastattelujen analysointi ja tulokset

Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Teemahaastattelun teemat ja kysymykset pohjautuvat jo tiettyyn teoreettiseen viitekehykseen (Eskola & Suoranta 2014, 153), joten hyödynnän tätä ja analysoin haastatteluaineiston teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Eskola ja Suoranta (2014, 152–153) toteavat, että teemojen käyttäminen aineiston jäsennyksenä helpottaa aineiston lukemista ja teemahaastattelun kysymysrunko voi toimia aineiston koodauksen apuvälineenä.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi on analyysimenetelmä, jossa edetään aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin, mutta käytössä ovat jo valmiit teoriat ja käsitteistöt, joihin aineistosta nousseet havainnot liitetään. Aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin kuuluu kolmivaiheisuus: Aineiston pelkistäminen, niiden ryhmittely ja käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127).

Tein analyysin Microsoftin Excel -taulukolla helpottaakseni sen tulkitsemista. Käytin taulukointimallina Tuomi ja Sarajärven (2018, 132) teoriaohjaavan sisällönanalyysin taulukkoa. Litteroinnin jälkeen etsin aineistosta alkuperäisiä ilmaisuja, jotka kiinnitin analyysin teemoihin ja teorioihin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastattelujen teemoina ja teorioina toimivat: lapsen tuen haasteet ja keinot onnistumiseen, pedagoginen yhteistyö ja tiedonsiirto,

tietouden lisääminen ja kouluttaminen sekä varhaiskasvatussuunnitelman sisällöt. Samat teemat löytyvät kysymysrungosta (Liite 2).

Pelkistin alkuperäiset lauseimat ja ryhmittelin ne alaluokkiin, joita olivat: resurssit, vastuujaot, etukäteissuunnittelu, toimijoiden erilaisuus, varhaiskasvatussuunnitelma, lapsilähtöisyys, inklusiivisuus, esteettömyys, moninaisuus, lapsen tuki, kieli ja kuvatuki.

Näiden jälkeen yhdistin alaluokat neljään yläluokkaan: pedagogiset ratkaisut, saavutettavuus, moninaisuus sekä ammatillisuus. Osa alaluokista tuntui sopivan useampaankin yläluokkaan. Yläkäsitteitä yhdistäväksi tekijäksi nousi: Moninainen, laaja ammattitaito lasten kanssa tehtävässä työssä. Halusin silti tarkastella aineistoa vahvasti ala- ja yläluokkien pohjalta. Koin näin löytäväni paremmin vastauksia tutkimuskysymykseeni, etenkin kun aineistonkeruuta oli tarkoitus jatkaa ja tämä oli vain osa koko aineistoa, osa tutkimuspolkuani.

Aineiston tarkastelu

Tarkastelin erikseen aineistosta nousseita lauseimia lapsen tuesta ja sen toteutumisesta kulttuurikasvatuksen toteutuksissa. Haastateltavat nostivat tiettyjen kulttuuritoimijoiden toteutukset haastaviksi ja toiset saivat paljonkin kiitosta lasten moninaisuuden huomioimisesta. Haastateltavat arvioivat myös eri kulttuuritoimijoiden aloja helpommin lähestyttävämmiksi ja helpommiksi, mikäli lapsella on tuen tarvetta.

Mul tuli nyt museo, tähän nousi päällimmäisenä, että ne on tosi hankalasti kuljettavia. Jos on liikuntarajoite tai pyörätuoli. (VH1.)

Joo ja onhan tietysti sitten, että jos on hirvittävä impulsiivinen. Niin joku museo, missä ei saa koskea asioihin, niin sehän voi olla tosi kuormittavaa sinne lapselle, että ne pitää jatkuvasti hillitä itseänsä että "en koske, en koske, en koske" ja aikuinen vieressä "ei, ei, ei, ei". Niin sehän voi olla semmoinen raskaampi kokemus sitten sille lapselle, kun se olisi jollekin toiselle. (VH2.)

No jos mä näitä ajattelen, niin mun mielestä tämmöiset niinku luovat, musiikki ja taide ja tämmöinen. Niin ne on niinku helpompia. (VH3.)

Aineistosta nousseeseen yläluokkaan "Ammatillisuus" koen liittyvän, Skapa-hankkeestakin nousseen, täydennyskoulutustarpeen. Koulutuksesta taide- ja kulttuurikasvattajille nostettiin esiin monimuotoisuuden ymmärtäminen ja kuvatuokoulutus, mutta myös se, olisiko varhaiskasvatuksen mahdollista saada koulutusta.

[Taidekasvattajien erityispedagogiikan osaamisesta] No siitä ei tietysti ole haittaa semmoisesta ymmärryksestä. Moninaisuuden ymmärryksestä. (VH2.)

Toi kuvatuokoulutus on varmaan semmoinen, mikä kyllä hyödyttää, että se avaa sitä, että minkä takia niitä kuvia on hyvä käyttää. Että sitä toimintaa kannattaa tehdä selkeäksi kuvien avulla. (VH1.)

Mutta sitten mä mietin kyllä myös sellaista että, miksei voisi olla myös koulutusta henkilökunnalle? Että tavallaan tavoitettaisiin ne aikuiset. Jotka sitten veisi sitä sinne ryhmään, sitä taitoa, että se voisi olla joku yksittäinen työpaja tai joku semmoinen myös. (VH1.)

Ammatillisuuteen liitän myös yhteistyön, johon kuuluvat vastuujaoit varhaiskasvatuksen ja kulttuuritoimijan välillä sekä etukäteissuunnittelu.

Vastuujaoit herättivät keskustelua niin turvallisuudesta kuin kulttuurikasvatuksen arvostamisesta.

Silloin jos lähdetään käymään kulttuuripaikassa, ainakin itse, niin silloin me lähdetään ryhmän kanssa kaikki aikuiset ja otetaan huomioon kaikki tarpeet ja näin (VH1).

Ja sitten se, että henkilökunnan on joskus, jos siellä on vaan osa ryhmästä, niin vaikea päästä sinne mukaan. Mikä olisi hirveän tärkeätä, että siellä on ryhmästä aina joku mukana. Mutta että tiedän kyllä, että kun ryhmässä on välillä vajetta, niin sinne muskariin irrottautuminen saattaa olla haasteellista. Mutta että siinä on niin, kun siinä on tehtävä enemmän yhteistyötä, että se nähdään se tarkoitus ja arvo, sillä yhteistyöllä. Että nimenomaan se leviäisi sinne ryhmiin se. (VH1.)

Yhteistyö nousi kaikissa haastatteluissa esiin, erityisesti etukäteen tehtävä yhteistyö. Se linkittyi sekä tiedon tietoturvalliseen siirtämiseen, että pedagogisiin ratkaisuihin.

Niin no tota, varmaan sieltä voisi olla hyvä ottaa yhteyttä ja sitten semmoisia asioita, mitä ryhmän yhteiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu, niin niitähän nyt voisi sitten kertoa ja senhän pitäisi sisältää semmoista, että minkälaisissa pienryhmissä ollaan toimittu tai minkälaisia kuvatuokua meillä on käytetty. (VH2.)

Pedagogiset ratkaisut -yläluokkaan liitin inklusion, lapsen tuen ja sen eri menetelmät, mutta myös varhaiskasvatussuunnitelman, jonka tuntemista kaikki haastateltavat korostivat. Haastatteluissa nostettiin esiin tärkeitä kohtia varhaiskasvatussuunnitelmasta, erityisesti lapsen tuen ympäriltä, joita taide- ja kulttuurikasvattajien tulisi tietää:

Otetaan tähän ihan vaan kaksi pointtia, että tuki tuodaan pääsääntöisesti sinne missä lapsi on. Ja lapsella on oikeus kuulua ryhmään. (VH1.)

Joo taidekasvatuksen näkökulmasta, minusta se lapsilähtöisyys. Että niinku leikin kautta opetellaan. ... että kaiken sen lapsen toiminnan, sen pedagogisen toiminnan täytyisi lähteä siitä sen lapsen mielenkiinnon kohteista. Ja se tarkoita välttämättä sen yksittäisen lapsen mielenkiintojen mukaan hyppimistä, vaan semmoista, että kun se lapsiryhmä kiinnostuu jostakin. Niin lähdetään miettimään, mitä ja mitä tässä niinku tehdään yhdessä. Että semmoinen luova prosessi, missä sillä lapsella on aito mahdollisuus vaikuttaa, joka mielellään vielä jollain lailla liittyy sen lapsen omaan kokemusmaailmaan tai sen lapsen omaan leikkiin. (VH2.)

Että lähtisin siitä ajatuksesta, että se inklusiivisuus on semmoinen. Se on niinku tällä hetkellä koko siellä vasussa semmoinen punainen lanka ja ajatus, että se kulkee sieltä kautta linjan kaikissa asioissa. Että se inklusiivisuuden ymmärtäminen on varmaan kaikkein tärkein. Ja sitten ylipäättänsä, että mitä siellä vasussa on, niin tällainen, mikä siellä on: toimintakulttuuri, työtavat ja tällainen leikin kautta oppiminen. (VH3.)

Saavutettavuus ja esteettömyys sulautuivat luokituksissa yhteen.

Haastatteluissa keskusteltiin paljon fyysisestä esteettömyydestä, mutta haastattelussa nousi esiin itsellekin uusi ulottuvuus tähän: asenteiden esteettömyys, mikä on psyykkistä esteettömyyttä.

Moninaisuus yläluokkana nousi lasten moninaisuudesta ja moninaisista diagnooseista lapsen tuen ympärillä. Moninaisuuteen yhdistin mukaan inklusion, mutta myös toimijoiden erilaisuuden. Varhaiskasvatuksessa ymmärrettiin kulttuuritoimijoiden erilaisuus keskenään ja niiden nähtiin vaikuttavan myös inklusion toteutumiseen taide- ja kulttuuritoiminnassa.

Mä mietin just noita musiikkeja ja tavallaan muuta, niin sä pystyt niinku, ne on semmoisia luovia juttuja. Siellä ei tarvita sitä kieltä vaikka niin paljon. (VH3.)

Monesti eskariryhmän kanssa olleena eri museoissa Porvoossa niin tota. S2 eli muunkieliset, niin se menee kyllä niin täysin ja totaalisesti ohi se, mitä siellä kerrotaan. Koska se perustuu pelkkään niinku kerrontaan. Niin siihen niin kun visuaalisuuden tuominen mukaan. Avaisi edes pikkaisen niinku mistä on kyse. Että se voi olla esimerkiksi Powerpoint, joka pyörii kuvina siinä mukana, kun kerrotaan. (VH1.)

Resursseista mainittiin haastatteluissa useaan otteeseen puhuttaessa taide- ja kulttuuripaikkoihin liikkumisesta, jonka olin jo rajannut ulos omasta tutkimuksestani, mutta resurssit nousivat esiin myös puhuttaessa taide- ja kulttuurikasvattajien kouluttamisesta:

Ja sitten tuolla oli, siellä jossain luki just sitä, että onko niinku lapsen tuen yksiköllä mahdollisuutta kouluttaa näitä taidekasvattajia, niin se on varmaan raha- ja aika- ja resurssikysymys että... Että kun me yritetään tällä hetkellä kouluttaa tota kenttäväkeä moneen asiaan, niin siinäkin on ihan riittävästi hommaa, että varmaan sitä ylimääräistä koulutusta ei ole mahdollista järjestää. (VH3.)

[Kysymys kouluttamismahdollisuudesta] Että varmaan, joo, on. Kun mittakaava mietitään järkeväksi. Ja ehkä sitten pitää miettiä, että millä tavalla, että kyllähän niinku kaiken työajankäytön pitää olla sillä tavalla sen lapsen näkökulmasta perusteltua. (VH2.)

Aineisto-osiesta nousseet johtopäätökset

Tätä aineiston osaa tarkasteltuani, voidaan todeta, että lapsen tuen ja inklusion huomioimiseen liittyy paljon muitakin elementtejä, kuin mitä voimme nähdä arjessa toimiessa tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Se ei ole vain käytössä olevia menetelmiä toteutuksen tukena, vaan suurin osa näistä elementeistä liittyy pedagogiseen suunnitteluun ja arviointiin. Pedagogiikka, niin kuin erityispedagogiikkakin, osittuu suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin (Hujala & Turja 2020, 7).

Kulttuurikasvatussuunnitelman toteutusten suunnittelun osalta käänän katseen moniammatilliseen suunnitteluun ja erityisesti etukäteistietoon, mikä nousi vahvasti esiin varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastatteluista. Yhteistyön merkitys on kautta linjan noussut aineistossa vahvaksi tekijäksi lapsen tuen ympärillä, joten sen tarkastelua on myös syytä jatkaa taide- ja kulttuurikasvattajien haastatteluissa.

Hujala, Fonsén ja Vlasov (2020, 321) painottavat, että toiminnan arviointi on edellytys varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Tämä opinnäytetyö ja siinä tapahtuva kehittämistyö ovat juuri varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä,

joten toiminnan arviointi täytyykin nostaa esiin seuraavassa aineistonhankinnassa.

Tämän aineiston yhdistäväksi tekijäksi noussut ”Moninainen, laaja ammattitaito lasten kanssa tehtävässä työssä” nostaa esiin täydennyskouluttautumisen tarpeen. Onkin syytä, myös pohja-aineiston perusteella, selventää, mitä taide- ja kulttuurikasvattajat haluaisivat oppia lisää lapsen tuen ympäriltä.

5.3 Taide- ja kulttuurikasvattajien haastattelut

Taide- ja kulttuurikasvattajien haastattelut pidettiin touko- ja kesäkuussa 2024. Annoin tietoisesti pitkän ajan haastattelujen sopimiseen, jotta saisin mahdollisimman monta tahoa osallistumaan. Sain haastateltavaksi kahdeksan henkilöä ja kaikki Kulttuuripolun kulttuuritoimijat olivat edustettuina haastatteluissa. Haastatteluja järjestettiin yhteensä kuusi: neljä yksilöhaastattelua ja kaksi parihaastattelua. Yksi haastattelu toteutettiin etänä Microsoft Teamsin kautta haastateltavan toiveesta, muut toteutettiin kasvokkain kulttuuritoimijoiden toimipaikoissa.

Parihaastattelut toteutettiin haastateltavien toiveesta. Parihaastattelu määritellään ryhmähaastatteluksi, jossa osallistujat saavat tukea toisistaan ja näin haastattelusta voidaan saada tavallista enemmän tietoa. Menetelmää voidaan käyttää esimerkiksi, jos haastateltavat jännittävät kovasti. (Eskola & Suoranta 2014, 95.) En selvittänyt syytä parihaastatteluun, enkä tarkastele sen vaikutusta haastattelun sisältöön. Haastatteluviitteissä ei näy jaottelua parihaastattelun haastateltavien kesken, vaan heidän kommenttinsa on merkitty samaisen haastattelun sisään. Litteroinnissa tai analyysissä ei kiinnitetty huomiota ryhmähaastattelun tavoin diskurssiin ja keskustelun tyyliin, vaan muiden (yksilö)haastattelujen tavoin, sisällöstä nouseviin ilmiöihin. Litteroinnissa haastateltavat kuitenkin erotettiin toisistaan, lähinnä tietoteknisistä syistä.

5.3.1 Informatiivinen teemahaastattelu ja tietokortti

Toteutin taide- ja kulttuurikasvattajien haastattelut puolistrukturoituina teemahaastatteluina, hyväksikäyttäen interventiivisen haastattelun piirteitä. Tavoitteena oli jakaa haastattelun yhteydessä tietoa saavutettavuudesta, lapsen tuesta ja inklusiosta sekä vastata taide- ja kulttuurikasvattajien kysymyksiin, jotka nousivat haastattelun aikana. Suuritoisyyden vuoksi, päädyin haastattelun yhteydessä vain ”herättelemään” haastattelukysymyksien avulla taide- ja kulttuurikasvattajia aiheesta. Koska haastattelut eivät olleet puhtaasti interventiivisiä, kutsunkin niitä tässä informatiivisiksi (eli informaatiopitoisiksi) haastatteluiksi.

Hellström (2015, 16–17) avaa Tommin (ks. 1987) aikanaan ideoimaa interventiivisen haastattelun menetelmää. Olennaista on, että ymmärretään haastateltavan, haastattelun ja kysymysten vaikuttavan aina haastateltavaan. Interventiivinen haastattelu suuntaa haastateltavan katseen tulevaisuuteen ja siihen, mitä muutoksia haastateltava voi tehdä elämässään päästäkseen sinne. (Hellström 2015, 16–17 Tommin 1987 mukaan.) Tämän tutkimuksen yhteydessä interventiivisyys tarkoitti nimenomaan sitä, että haastateltavat saatiin pohtimaan omia ja oman työyhteisön toimintamalleja saavutettavuuden ja monimuotoisuuden huomioimisessa. Asettelin kysymysrunгон (Liite 4) kysymykset niin, että ne jättäisivät tilaa pohdinnoille, tarkennuksille ja jatkokysymyksille nimenomaan taide- ja kulttuurikasvattajien puolelta.

Loukomies ja Laine (2023, 296) kirjoittavat, että opettajilla on vastuu omien arvojensa ja asenteidensa muokkauksesta käsillä olevien suunnitelmien ja lakien mukaiseksi. Vaikka Loukomies ja Laine kirjoittavat peruskoulun viitekehyksessä, tuo sama pätee niin varhaiskasvatukseen kuin taide- ja kulttuurikasvatuksessakin. On jokaisen kasvattajan tehtävä muokata omia asenteitaan inklusioon ja yhdenvertaisuuteen sopiviksi.

Pidin kehittämistyön suunnittelusta asti tärkeänä viedä eteenpäin keräämääni tietoutta saavutettavuudesta, moninaisuudesta ja inklusiosta.

Moninaisuustiedon välittäminen taide- ja kulttuurikasvattajille nousi esiin myös

varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastatteluista. Sain haastatteluista myös valtavan paljon vinkkejä lasten tukemiseen, ja näiden pohjalta ideoin taide- ja kulttuurikasvattajille jaettavan tietokortin saavutettavuudesta. Esittelen tietokortin sisältöä tarkemmin luvussa 7.8., osana kehittämis- ja toimenpide-ehdotuksia.

5.3.2 Kysymyksen asettelu

Laatiessani kysymyksiä taide- ja kulttuurikasvattajille, pohjasin kysymysten teemat vahvasti aiempiin aineisto-osioihin. Lisäksi hyödynsin Loukomiehen ja Laineen (2023, 294) laatimia kysymyksiä inklusiivisen toimintakulttuurin reflektioon. Hämmästykseni esiin nousi yhteneviä teemoja, kuten täydennyskoulutus, pedagogiset ratkaisut ja yhteistyö.

Laadin haastatteluja varten kysymysrungon (Liite 4), jonka pohjalta haastattelin taide- ja kulttuurikasvattajia. Vastoin kuin varhaiskasvatuksen erityisopettajiin, yksikään taide- ja kulttuurikasvattaja ei halunnut tietää kysymyksiä etukäteen.

Kaksi ensimmäistä kysymystä toimivat lähinnä taustakysymyksinä, jotka avasivat minulle, minkälaisesta taide- ja kulttuuritoiminnasta oli kyse ja missä sitä järjestettiin. Muita taustatietoja en kerännyt haastateltavilta. Tämän jälkeen kysyin taide- ja kulttuurikasvattajien toimipisteiden saavutettavuudesta ja esteettömyydestä, mitkä olivat edellisen aineistonkeruuosion analyysistä nousseita luokituksia.

Moninaisuusteeman ympärille nousivat kysymykset kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden huomioimisesta sekä työntekijöiden yhtenäisistä työtavoista moninaisuutta huomioitaessa. Pedagogisia ratkaisuja selvitin kysymyksillä, jotka liittyivät lapsen tukeen, kommunikaatiota tukeviin menetelmiin sekä varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjen näkymiseen taide- ja kulttuuritoiminnassa.

Yhteistyön selvittämiseen liittyivät kysymykset etukäteisyhteistyöstä, tiedon jakamisesta sekä pedagogisesta yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa.

Ammatillisuuskäsitteen jatkumoa edustivat kysymykset taide- ja kulttuurikasvattajien koulutuksesta ja koulutustoihiveista sekä kulttuurikasvatustoiminnan kehittämistä. Toiminnan kehittämisen pohjalla pidin tärkeänä myös selvittää, miten palautetta toiminnasta kerätään ja hyödynnetään tällä hetkellä.

Olin lisäksi kiinnostunut, olivatko taide- ja kulttuurikasvattajat kuulleet Saavutettavampi harrastus -merkistä tai Moninaisuusagenteista. Kumpikin on uusi, nykyisiin saavutettavuussäädöksiin sopiva toimintamalli. Esitin lisäkysymyksiä näiden palveluiden tuntemisesta vain muutamalle kulttuuritoimijalle, jos haastattelujen loppuun jäi aikaa. Nämä kysymykset eivät liittyneet suoraan tutkimuksen aineistonhankintaan, vaan ohjasivat minua kehitteillä olevan tietokortin sisältöön.

5.3.3 Haastattelujen analysointi ja tulokset

Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajien haastattelut, analysoin taide- ja kulttuurikasvattajien haastattelut teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Myös tässä käytin hyväkseni Microsoft Excel -taulukointi helpottaakseni suuren aineiston läpikäyntiä.

Etenin analyysissä Tuomen ja Sarajärven (2018, 132) mallin mukaisesti, nostaen alkuun kuitenkin ensin teoriat ja teemat. Teemat olivat samoja kuin kysymysrungossa (Liite 4) eli: saavutettavuus ja esteettömyys, moninaisuus ja yhdenvertaisuus, pedagogiset ratkaisut (pitäen sisällään lapsen tuen, kommunikaatiomenetelmät ja varhaiskasvatussuunnitelman sisällöt), yhteistyö sekä koulutus ja kehittäminen.

Litteroitujen alkuperäisilmaisujen kirjoittamisen jälkeen, pelkistin ilmaukset ja ryhmittelin ne alaluokkiin. Alaluokkia olivat: Esteettömyys, lapsen tuen toteutumattomuus, toiminnan arvottaminen, etukäteissuunnittelu, lasten osallisuus, kaikille sopiva ohjelma, kieli- ja kulttuuritietoisuus, pedagoginen

osaavuus ja ammatillisuus, yhteistyö, vastuujaot, oletukset, sallivuus//avoimuus, menetelmien käyttö, yhteiset tavoitteet ja kulttuurihyvinvointi.

Alaluokat yhdistyivät kahteen yläluokkaan: ”Pedagogiset menetelmät ja ammatillisuus” sekä ”Yhteistyö, yhteisjakaminen ja arvokeskustelu”. Osa alaluokista sopi hyvin molempiin yläkäsitteisiin, enkä nähnyt lopputuloksen kannalta olennaiseksi tehdä jyrkkää jakoa jompaankumpaan yläluokkaan. Yhdistävänä tekijänä näillä kahdella yläluokalla oli moniammatillinen yhteistyö.

Aineiston tarkastelu

Tarkastelin aineistoa teoreettisen viitekehyksen, tutkimuskysymysten sekä aiemmista haastatteluista esiinnousseiden ala- ja yläluokkien pohjalta, jotta sain tarkemman kuvauksen aineistosta. Nostan seuraavaksi esiin aineiston kohtia, jotka sopivat näihin.

Jokainen haastateltava toi esiin elementtejä, miten heidän toiminnassaan on huomioitu lapsen tuen tarve ja inklusio. Osa toi ilmi erilaisia pedagogisia menetelmiä, kuten kuvien käyttöä tai muuta visualisointia ja osa kertoi suunnittelevansa ohjelman kaikille sopivaksi. Kaikki taide- ja kulttuurikasvattajat totesivat huomioivansa toiminnassaan kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden.

Niin no meillä on aika paljon sanatonta sisältöä. Joka sitten tarkoittaa, että se on lähes kaikille, siis kielestä riippumatonta. (TH5.)

Käytetyt, pedagogiset menetelmät vaihtelivat hyvin paljon eri kulttuuritoimijoiden kesken, samoin vaihtelivat saadut koulutukset. Haastatteluista kävi ilmi, että taide- ja kulttuurikasvattajista kaikki olivat saaneet jotain koulutusta saavutettavuuteen ja moninaisuuden huomioimiseen. Esille tuotuja koulutuksia olivat muun muassa selkokieli- ja kuvailutulkkauuskoulutus sekä saavutettavuuden ja erityispedagogiikan koulutukset. Lisää koulutuksia toivottiin diagnooseista sekä erityispedagogista menetelmistä, esimerkiksi miten toimintaa saataisiin avattua paremmin tukea tarvitseville. Yksi toimija osasi nimetä erityisesti tarvitsevansa tukiviittomakoulutusta.

Haastatteluista nousi esiin koulutuksen tärkeys aiheen ympäriltä, mutta osa haastateltavista koki myös, että koulutusta on ja on ollut paljon, eikä sitä ehkä tarvittaisi lisää. Yksi haastateltavista mainitsi erikseen, että lyhyisiin koulutuksiin on helpompi osallistua, kuin pitkiin tai pitkäaikaisiin koulutuksiin. Haastatteluista kävi ilmi, että vain osa henkilökunnasta on saattanut saada koulutusta aiheen ympäriltä, mutta henkilökunnan kesken on pyritty siirtämään tietoutta eteenpäin. Yksi haastateltava toivoi varhaiskasvattajan tukea ja palautetta uuteen palveluun. Kahdessa haastattelussa nostettiin esiin moniammatillinen keskustelu ja jakaminen osana koulutusta. Tätä toivottiin sekä eri kulttuuritoimijoiden välille, että kulttuuritoimijan ja varhaiskasvatuksen välille.

Ehkä se, mitä mä kaipaaisin, että olisi niinku silleen monialaisia (koulutuksia). Ne on ollut tosi hyviä, mutta että minkälaista tuohon liittyvää koulutusta. Kaikki nyt on hyväksi. Ehkä just se, että sen tyyppinen koulutus, missä sitten justinsa olisi niin kun kulttuurin ja varhaiskasvatuksen väkeä, jolloin kaikki tulee niinku vähän eri suunnista. Tulisi juuri näitä kohtaamisia, kuten mä äsken kerroin näistä meidän koulutustilaisuuksista. Sitten se keskustelu, mikä niissä syntyy eli poikii meillä sitten taas uusia ideoita. (TH6.)

Mutta parastahan on kyllä ”tekemällä oppii” -tyyppisesti, että just keskustelemalla niiden opettajien kanssa (TH4).

Palautteen keruuta varhaiskasvatukselta ei tapahtunut missään kulttuuritoimijan paikassa systemaattisesti ja siihen toivottiin muutosta. Kaikki haastateltavat kertoivat saaneensa suusanallista, positiivista palautetta. Haastateltavista yksi mainitsi haluavansa tarkempaa palautetta siitä, mikä toiminnassa oli onnistunutta. Yksi toimija kertoi saaneensa tilan toimimattomuudesta palautetta, johon olivat puuttuneet lähes heti ja korjanneet tilanteen. Vain yksi toimija mainitsi saaneensa kerran negatiivista palautetta, joka koski toimintaa. Lapsilta saatu palaute ja sen tärkeys nousi esiin kahdessa haastattelussa:

[Kysymys palautteesta] Koska sitten joka kerran jälkeen, ne kyllä yleensä kuulee tos, kun ne lapset: ”Se oli kyllä huikea”, ”Mua ei pelottanut yhtään” ja tiedät sä, nää tämmöiset. Niin senhän kuulee siinä, heti niiltä lapsilta, ne on meidän kanssa ja sehän meidän yleisö on. (TH4.)

Lasten osallisuudesta mainittiin palautteen keruun lisäksi myös toimintaan liittyvissä menetelmissä sekä lapsilähtöisyyden huomioimista omassa taide- ja kulttuuritoiminnassa. Kukaan toimijoista ei maininnut osallistavansa lapsia taide- ja kulttuuritoiminnan suunnitteluun.

Joo no, siis se osallistaminen on mun mielestä niinku kaiken a ja o. Että vaikka olisikin sitten niin sanotusti perinteinen (toiminta) näille pienemmille, niin vähän niinku kysytään koko aika. Että he saisi sitten sanottua jonkun sanasen sieltä. Eliikkä se on kyllä ehkä se johtoajatus näissä. (TH3.)

Palautteenkeruuseen, tai sen puutteellisuuteen, liittyi mielestäni vahvasti myös olettamukset ja oletukset, joita taide- ja kulttuurikasvattajilla oli. Oletettiin esimerkiksi, että järjestetty toiminta on hyvää, koska varhaiskasvatus tulee kulttuuritoimintaan yhä uudelleen, vuodesta toiseen. Oletukset-alaluokkaan kuuluvat myös ennakkotiedot ja tiedonjakaminen lapsiryhmästä. Oletettiin esimerkiksi lasten kielitaidon tasoa päiväkodin perusteella, sekä oletettiin, että kaikki varhaiskasvatuksen toimijat tuntevat kaikki taide- ja kulttuurikasvatuksen toimijat sekä heidän toimintansa ja tilansa. Tämä liittyi vahvasti myös etukäteissuunnitteluun ja sen puutteisiin.

Lapsen tuen toteutumattomuus -alaluokka nousi esiin haastatteluista lähinnä puhuttaessa fyysisestä esteettömyydestä, etenkin tilojen osalta. Myös induktiosilmukan puute tai käyttämättömyys olivat osa tätä. Useat haastateltavat toivat esiin, etteivät olleet täysin tyytyväisiä oman toimipaikkansa fyysiseen esteettömyyteen.

No täällä on tosi paljon palo-ovia. Ilman nappia. Sen tyyppistä ja tää on tosi labyrinthinen. Tää on niinku tosi kömpelösti rakennettu. Jos mä tulisin tänne pyörätuolilla, niin ei täällä kaikissa ovissa ole nappia ja sit joku sanoo, "mut hei, tässä on ramppi". Joo, mutta eihän sil rampilla mitään tee, jos sä et pääse tästä ovesta... (TH5.)

Mutta että sitten jos nää fyysiset saavutettavuuden rajoitteet esimerkiksi on niin sellaiset, että niinku todetaan että tää ei nyt sitten ole tässä yhteydessä hyvä, niin Porvoossa on se hyvä puoli, että sitten jos tää fyysinen niinku saavutettavuus on varsinkin se juttu, niin sitten voi tarjota (toista toimijaa). Joo niin sitten me tarjotaan toista toimijaa ja toista palvelua. (TH6.)

Lapsen tuen toteutumattomuus toiminnan järjestämisen osalta ilmeni vain yhdessä haastattelussa pienryhmätoiminnan mahdottomuutena. Pienryhmien toteutumattomuudessa vedottiin resursseihin, koska useampien ryhmien järjestämiseen ei ollut mahdollisuutta ajallisesti nykyisellä henkilöstörakenteella. Ylipäänsä ryhmien lisäämisen mahdollisuutta kehittämisen aihioissa pohdiskeli useampikin taide- ja kulttuurikasvattaja.

Tää koskee kaikkea muutakin toimintaa, että olisi enemmän resursseja. Että voisi käyttää enemmän niinku tähän suunnitteluun, toimintaan, kaikkeen. Ja sitten se ei olisi niinku kaikissa muusta pois, koska se työn kenttä on tosi laaja ja sitten kun meitä on täällä vielä (vähän henkilökuntaa), niin sitten se resurssi. (TH3.)

Resurssien vähyydestä keskusteltiin niin toiminnan järjestämisessä, kuin toiminnan suunnittelussakin. Osa haastateltavista koki, etteivät nykyiset resurssit olleet riittävät suunnitteluun tai monipuoliseen taide- ja kulttuurikasvatustoiminnan toteuttamiseen sekä kehittämiseen.

Yhteistyön merkitys nousi esiin kaikissa haastatteluissa. Siihen nostettiin mukaan etukäteissuunnittelu, toiminnan yhteiset tavoitteet ja toimijoiden vastuujaot. Etukäteissuunnittelu tiedon jakamisen osalta poikkesi varhaiskasvatuksen erityisopettajien toiveista siinä, että osa taide- ja kulttuurikasvattajista ei halunnut etukäetietoa ryhmän tuen tarpeista.

[Kysymys etukäetiedosta] Usein niinku sitä vaan, niin kun sitten on parempikin, että kohdataan ne lapset semmoisina kuin ne on, että katsotaan se sen tilanteen mukaan. Että usein ne tilanteet on kuitenkin sellaisia, että ei niihin nyt kauheasti voi etukäteen valmistautua, muuta kuin sillä, että lähtee avoimella mielellä ja silleen, että on itsellä sellainen rauha. (TH1.)

[Kysymys etukäetiedosta] Oikeastaan en, koska sitten saattaa saada semmoista tietoa, että no toi on vähän levoton, mutta entä jos se ei olekaan mun kanssa levoton, vaan saattaakin keskittyä tosi hyvin. Niin en mä tarvitse semmoista tietoa. (TH2.)

Yksi haastateltava toi esiin, ettei ollut saanut halutessaan tietoa lapsesta ja se oli vaikeuttanut hänen työskentelyään lapsen kanssa. Yksi taide- ja kulttuurikasvattaja nosti esiin salassapitovelvollisuuden, minkä takia hän ei edes odottanut saavansa tietoa lapsiryhmän tuen tarpeesta.

Ryhmästä haluttava tieto koski usein teemaa ja sen jatkumoa kulttuuritoimijan ja varhaiskasvatuksen välillä. Vain yksi kulttuuritoimija mainitsi toiminnallaan tukevansa varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Se on ehkä sellaista, mitä tulee niinku kans ehkä sen työpajan yhteydessä, että sitten ehkä se vierailu kanssa vielä jatkuu päiväkodissa, koska ne ehkä tekee näistä teoksista jonkun näyttelyn. Nyt on ollut kanssa sellaista, että aikuiset on ottanut vaikka kuvia niistä teoksista ja ne on mukana ja sitten lasten omat teokset... Että se on kanssa hienoa, että se vierailu jatkuu siinä toiminnassa. Että silleen hyvin aktiivisia. Mun mielestä se on... Että henkilökunta niinku jatkaa sitä sillä tavalla. (TH6.)

Että sitten se niinku itseä harmittaa, kun jos siellä on joku sijainen lasten kanssa. Niin nyt sitten tuntuu, että ne on ymmärtänyt vähän toisella tavalla sen, että päinvastoin. Siellä kannattaisi olla se vakaa vakinaishenkilökunta mukana, että he saisi siitä, se on tarkoitettu, että se on myös aikuisten koulutusta samalla tavalla. (TH2.)

Vastuujaot nousivat useassa haastattelussa esiin. Osa haastateltavista nosti hyvinkin vahvasti esiin sen, ettei heillä ollut ryhmän kasvatustavasta ja osa koki, ettei ohjauksen/opettamisen vastuujaot olleet selkeitä varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Lapsiryhmän jättäminen taide- ja kulttuurikasvattajalle ilman varhaiskasvatuksen henkilökuntaa tuli myös ilmi kahdessa haastattelussa.

Tota noin niin, ehkä siinä kuitenkin se vetovastuu aika pitkältä, tai siis täysin, on siis työpajaa ohjaavalla opettajalla tai opettajilla. Että silloin tietenkin toivoo, että se varhaiskasvatushenkilöstö, joka on siinä paikalla, niin ovat vaan sen ryhmän tukena ja sen lapsen tukena, että ei niinkään pedagogisesti, niin kun ei tarvitse ottaa semmoista minkäänlaista vastuuta siitä opetustapahtumasta, vaan siitä lasten läsnäolosta enemmänkin. (TH1.)

[Kysymys ennakkotiedoista] Niin no sitä mä kanssa mietin, että eihän se välttämättä, että jos kuitenkin siinä ryhmässä on aikuinen, aikuisresurssi osoitettu huolehtimaan tästä lapsesta. Ja joka tapauksessa kun ne ryhmät tulee meille, niin nehan on niitten omien aikuisten vastuulla. Eikä meidän vastuulla. (TH3.)

Niin ja mulla on oikeastaan siinä aika kova luotto sen ryhmän aikuisiin. Että ne osaa lukea sitä tilannetta ja niitä lapsia ja huomaa ne merkit luultavasti vielä meitä aikaisemmin. Missä vaiheessa niinku tarvitsee toimia jollain tavalla. Mulla on niin kun täysi luotto siihen. (TH6.)

Lähes kaikki taide- ja kulttuurikasvattajat toivat ilmi ilman erillistä kysymystä, että heidän työtään tai työtapaansa arvostetaan. Toiminnan arvottamisen alaluokka nousi haastatteluissa esiin puhuttaessa palautteesta, toiminnan tärkeydestä, sen rahoituksesta sekä taidekasvatuksen merkityksestä ja kulttuurihyvinvoinnista lapsille.

kyllä se kaikki palaute, mikä tuolta kentältä on tullut, niin se on ollut kyllä hyvää, että joka tietenkin sillä tavalla tuntuu kauhean kivalta ja se kertoo siitä, että sellaista toimintaa tarvitaan ja sitä kaivataan ja sille on tilausta ja sitä saisi olla enemmän. Että siitähän se niinku kaikki vaan kielii, että tätä tarvitaan, tälle on oikeasti käyttöä. (TH1.)

Sallivuus ja avoimuus -alaluokka kuvaa parhaiten sitä, miten avoimin mielin taide- ja kulttuurikasvattajat lähtevät toteuttamaan toimintaansa. Erilaisuus sallitaan tai siitä "ei tehdä numeroa". Nämä kävivät ilmi useasta haastattelusta.

Osa koki tärkeäksi sen, ettei kiinnitä ”erityisyyteen” huomiota ja sen koettiin lisäävän yhdenvertaisuutta.

Haastatteluista tehdyt johtopäätökset

Haastatteluaineiston analyysissä nousi yhdistäväksi tekijäksi moniammatillinen yhteistyö. Yhteistyö sekä vastuujaot taide- ja kulttuurikasvattajan sekä varhaiskasvatuksen välillä puhuttivat ja nostivat esiin yhteistyömallin puuttumisen. Tämä on syytä ottaa kehittämisen yhdeksi osaksi.

Pedagogiset menetelmät osana moniammatillisuutta kumpusivat yhteisjakamisen ja yhteisen suunnittelun huomioista. Esiin tuotiin keskustelu- ja ideoiden jakamismahdollisuudet niin varhaiskasvattajien kuin muiden kulttuuritoimijoiden kanssa. Taide- ja kulttuurikasvattajilla on paljon tietämystä saavutettavuudesta ja moninaisuudesta, mutta etenkin erityispedagogisiin menetelmiin toivottiin täydennyskoulutusta.

Taide- ja kulttuurikasvattajat kokivat työnsä tärkeäksi ja merkitykselliseksi. Esiin haastatteluissa nousivat kulttuurihyvinvointi sekä taide- ja kulttuurikasvatuksen arvostus, ja ehkä myös arvostuksen puute. Näen tässä vahvasti yhteyden keskustelukulttuurin puuttumiseen, niin toimintaa suunniteltaessa kuin yhteisten arvojen auki puhumisessa. Loukomiehen ja Laineen (2023, 67) peräänkuuluttama, inklusiivista toimintakulttuuria määrittävä, arvokeskustelu ei tällä hetkellä tunnu toteutuvan Kulttuuripolun toimijoiden kesken.

Lapsen tuen toteutumattomuus -alaluokkana kuulostaa hurjalta yhdenvertaisessa yhteiskunnassa ja osana inklusiivista varhaiskasvatusta. Ilmiö nousi esiin puhuttaessa tilojen esteettömyydestä, joihin haastateltavat eivät kyenneet pystyvänsä aina vaikuttamaan. Sen sijaan nostan esiin kaikkien taide- ja kulttuurikasvattajien haastattelujen perusteella psyykkisen esteettömyyden, joka pitää sisällään asenteiden esteettömyyden. Se on kohdillaan kaikilla kulttuuritoimijoilla, vaikka sosiaalisessa ja kognitiivisessa esteettömyydessä näyttäytyikin vajavuutta, esimerkiksi kuvatuena puuttumisena.

Taide- ja kulttuurikasvattajat ovat joustavia ja avoimin mielin toimintaansa järjestäviä. Valitettavan usein toimintaa kuitenkin suunnitellaan, toteutetaan tai arvioidaan "mututuntumalla" ja oletuksien varassa, eikä systemaattista palautteenkeruuta toteuteta. Toimintaa ei siis arvioida ja kehitetä tiedon perusteella. Lisäksi toiminnan järjestämiseen koetaan olevan liian vähäinen resursointi. Tämä näkyy paikoin ryhmien määrissä, suunnittelun vähyydessä sekä toiminnan tai oman osaamisen kehittämisen esteinä.

6 Johtopäätökset ja arviointi

6.1 Johtopäätökset koko aineistosta

Tämän aineiston pohjalta ei voida suoraan todeta, toteutuvatko kaikkien lasten tuen tarpeet kulttuurikasvatussuunnitelman toteutuksissa. Sen sijaan voidaan todeta, että työtavoissa, pedagogisessa yhteistyössä ja vastuunjaossa on haasteita Kulttuuripolun eri toimijoiden kesken. Tämä kävi ilmi tehdyissä haastatteluissa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja taide- ja kulttuuritoimijat eivät tunne toistensa työkenttää ja -tapoja, eivät toistensa toimintakulttuureja, jolloin yhteentörmäyksiä ja väärinymmärryksiä tapahtuu. Kulttuuripolkuun ei ole laadittu yhteisiä työtapoja tai -käytänteitä, jolloin jokainen toimija työskentelee varmasti yhteisen hyvän eteen, mutta täysin eri tavoin kuin joku muu.

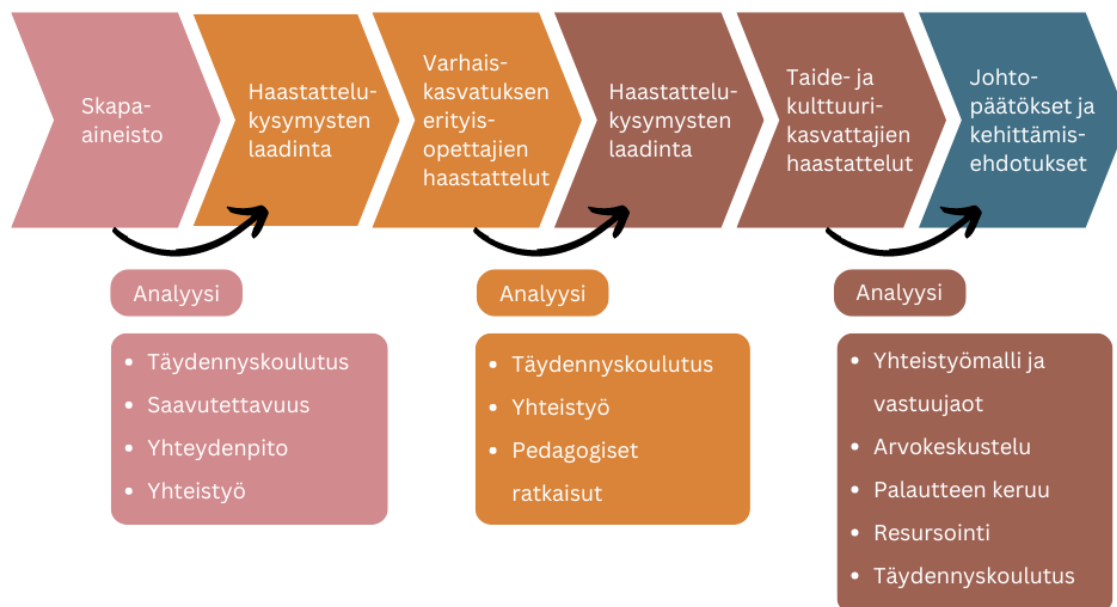
Suoraan ei voida myöskään sanoa, etteivätkö lasten tuen tarpeet tulisi huomioiduiksi, mutta hämmennys työtapojen erilaisuudesta kumpuaa tässäkin. Myös katsanto tiettyihin asioihin on erilaista eikä yhteisiä arvoja ole avattu toimijoiden kesken. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat, oman ammattitaitonsa ja -kokemuksensa puolesta, tarkkailevat lapsen tuen tarpeen toteutumista ja inklusiota vahvasti, kun taas taide- ja kulttuurikasvattajat useissa haastatteluissa toteavat, etteivät kiinnitä huomiota lasten erilaisuuksiin, vaan keskittyvät oman taiteen- tai kulttuurialansa esiintuomiseen. Aineiston pohjalta näyttää siltä, etteivät osapuolet tunnista yhteistä arvopohjaa, eikä sen ympärillä ole käyty keskustelua. Monialaisuuden ja moniammatillisuuden rikkaus häviää, kun tarkastellaan toisten epäkohtia tai yhteistyössä on epäselvyyksiä.

Kaikissa haastatteluissa, niin varhaiskasvatuksen erityisopettajien kuin taide- ja kulttuurikasvattajien haastatteluissa, todettiin, että vastuu lapsen tuen tarpeen toteutumisesta on varhaiskasvatuksen henkilökunnalla. Täten onkin pöyristyttävää kuulla, että lapsiryhmiä jätetään yksin taide- ja kulttuurikasvattajan hoiviin. Osa epäili syyksi resurssien puutetta, sitä ettei varhaiskasvatuksessa ole tarpeeksi henkilökuntaa paikalla. Tätä tapahtui etenkin silloin, jos taide- ja kulttuurikasvattaja saapui päiväkotiin. Samaista

mainintaa ei tullut vastaan, mikäli toiminta järjestettiin taide- ja kulttuuritoimijan tiloissa. Tällä huomiolla haluan herätellä varhaiskasvatuksen henkilöstöä huomaamaan omien työtapojen haitallisuuden, mutta nostamaan esiin mahdolliset resurssiongelmat varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksessa. Vähäisellä henkilökunnalla, taide- ja kulttuuritoimintaan saattoi osallistua lapsiryhmän mukana sijainen, jolloin toiminta ei ainakaan nivoudu muuhun pedagogiseen toimintaan. Taide- ja kulttuurikasvatuksen arvostaminen ja arvottaminen kumpuavat samaisesta ongelmasta. Taide- ja kulttuuritoiminta tulee nähdä osana myös varhaiskasvatuksen henkilöstön kouluttautumista. Näistä hetkistä he saavat paljon ideoita varhaiskasvatuksen taidekasvatuksen järjestämiseen, mutta myös eri näkökulmaa lapsiryhmän kanssa toimimiseen.

From ja Koppinen (2012, 10) korostavat, että jokainen antaa oman merkityksensä toiminnalle ja osallistumiselle sekä tuo toimintaan omat käytäntönsä. Aina työtavat ja -käytännöt eivät kuitenkaan kohtaa, etenkin kun tarkastellaan toimintaa tukea tarvitsevien lasten näkökulmasta. Tarvitaan moniammatillista yhteistyötä ja yhteisiä pelisääntöjä, joilla mahdollistetaan ja edistetään kaikkien mahdollisuutta osallistua toimintaan. (From & Koppinen 2012, 10.) Tähän lauselmaan vedoten, pystyn aineiston perusteella esittämään kehittämis ehdotuksen yhteistyömallin rakentamista sekä keskustelumahdollisuuden avaamista toimijoiden kesken. Laadin kehittämis ehdotukset keräämäni aineistokokonaisuuden pohjalta, joissa kaikissa osissa näkyi vahvasti yhteistyön vähäisyys. Tämä näkyy graafisessa tutkimuspolussa jokaisen aineistoanalyysin kohdalla tutkittavana ja kehitettävänä asiana (Kuva 2).

Tutkimuspolku

Kuva 2. Tutkimuspolku ja analyysit.

Näen omassa tutkimusavusteisessa kehittämistyössäni myös valtavan paljon samaa kuin vuotta aiemmin Porvoon kaupungilla tehdyssä pro gradu - tutkielmassa (ks. Hasselblatt 2023). Porvoon kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuuripolun kehittäminen on vuodessa mennyt aimo harppauksen eteenpäin, mutta edelleen on nähtävissä samoja haasteita kuin vuosi sitten.

Moniammatillinen yhteistyö ei ole selkeytynyt tarpeeksi ja se osiltaan heikentää toiminnan laatua. Tarvitaan konkreettisia muutoksia ja toimintamalleja näiden asioiden edistämiseen. Niitä varten toki tarvittaisiin resursseja.

Kulttuurikasvatuksen resursointiin tulee kiinnittää huomiota, sillä toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen kannalta, nykyiset resurssit eivät ole riittäviä. Moniammatilliseen yhteistyöhön tulee luoda mahdollisuuksia (ja resursseja), joko koulutusten yhteyteen tai erillisinä keskustelutapaamisina.

Toiminnan kehittäminen vaatii myös arviointia. Palautteenkeruuta ei ole tällä hetkellä systemoitu, eikä sitä tästä syystä kerätä. Toimintaa kehitetään tällä

hetkellä ”mututuntumalla” ja oletusten varassa. Tutkimustiedon ja palautteen käyttäminen kehittämisessä on vahvasti tiedolla johtamista, mikä on osa nykypäivän organisaatiokulttuuria. Tiedolla johtamisella voidaan vaikuttaa palvelun laatuun, vaikuttavuuteen ja sen vaikutukset voivat näkyä jopa organisaation taloudessa (Valtiovarainministeriö 2024).

Kulttuuritoimijoiden keskinäinen erilaisuus ja kulttuurialojen erilaisuus vaikeuttivat osaltaan selkeän vastauksen saamista kysymykseen lapsen tuen ja inklusion toteutumisesta. On aivan eri tehdä selvitystä moninaisuuden huomioimisesta museo-oppaalle, joka tapaa lapset yhden kerran puolen tunnin ajan, kuin musiikkipedagogille, joka tapaa lapset joka viikko koko toimintakauden ajan. Olisikin syytä tarkastella lisää jokaisen toimijan saavutettavuutta ja moninaisuuden huomioimista jokaisen kulttuurialan lähtökohdista ja erityispiirteistä käsin. Tässä tutkimusavusteisessa kehittämistyössä päästiin vain raapaisemaan pintaa ja ”herättelemään” kulttuuritoimijoita saavutettavuuden sekä monimuotoisuuden huomioimiseen, mutta laajempi saavutettavuuden tutkiminen avaisi epäkohtia tarkemmin jokaiselle toimijalle erikseen.

Kaikissa aineisto-osioissa nousi esiin täydennyskoulutus (Kuva 2). Koulutusta toivotaan sekä varhaiskasvatukselle että kulttuuritoimijoille. Kulttuuritoimijat kaipaivat koulutusta erityispedagogisista menetelmistä ja ajankohtaista tietoa lapsen tuen ympärillä pyörivistä diagnooseista. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toivovat taide- ja kulttuurikasvattajilta moninaisuuden ymmärtämistä sekä tiettyjen pedagogisten menetelmien haltuunottoa (strukturi ja kuvatuki). Monialaiset koulutukset ja keskustelut voisivat avata näitä tarpeita paremmin kuin se, että jokainen kulttuurialan edustaja käy oman ammattiryhmänsä saavutettavuuskoulutuksessa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajilta saatujen vinkkilistojen pohjalta olen laatinut tietokortin saavutettavuudesta taide- ja kulttuurikasvattajille (Liite 5). Heillä osalla on tietoutta saavutettavuudesta ja moninaisuuden huomioimisesta, mutta aineiston pohjalta koin, että on tarpeen laatia lyhyt tietopaketti kaikille

toimijoille. Tietokortin toivon lisäävän tietoutta, mutta toivottavasti se ei toimi kuitenkaan koulutusten korvikkeena.

6.2 Kehittämistyön arviointi

6.2.1 Yleistettävyyys ja hyödynnettävyyys

Opinnäytetyönä tekemäni tutkimusavusteinen kehittämistyö Porvoon kaupungin kulttuuripalveluihin on vahvasti paikallinen kehittämistyö ja sen tuloksia ei voida sellaisenaan soveltaa muiden kaupunkien tai kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmiin. Ainoastaan tietokortti saavutettavuudesta (Liite 5) on täysin riippumaton paikallisesta leimasta. Uskoisin silti, että samaiset kehittämishaasteet, kuin Porvoon Kulttuuripolussa, löytyvät monesta kunnasta ja kehittämis ehdotukseni ovat täten myös näissä tilanteissa relevantteja.

Kehittämistyössäni laadittuja kehittämis ehdotuksia voi täten hyödyntää moniin muihinkin, etenkin monialaisiin ja -ammattillisiin yhteistyökuviioihin.

Saavutettavuus ja yhdenvertaisuus ovat tällä hetkellä monien yritysten ja yhdistysten kehittämisen asialistalla, kestävän kehityksen ohella. Yhteistyön rakenteet, kommunikaatio sekä informaationkulku ovat tärkeitä kaikissa yhteiskunnan osa-alueissa paikkakunnasta, tai edes alasta, riippumatta.

Kehittämis ehdotukseni nousivat esiin paikallisesta, kulttuurikasvatussuunnitelmaan tehdystä tutkimuksesta, mutta jo kuusi vuotta sitten tehty taiteen perusopetuksen saavutettavuuden toimenpidesuositus korostaa samojen teemojen kehittämistä. Hallintorajoja ylittävä yhteistyö, saavutettavuuden kartoittaminen ja täydennyskoulutus olivat jo tuolloin asioita, joihin kuntien ja oppilaitosten toivottiin kiinnittävän huomiota. (Laes ym. 2018, 2.) Tämä osoittaa, etteivät toimenpidesuosituks jalkaudu kentälle kovinkaan nopeasti tai ainakaan niiden käyttöä ei arvioida tai tarkkailla, mikä toki vaatisi taakseen velvoittavuuden. Luulisi toki, että yhdenvertaisuuslaki ja laki taiteen perusopetuksesta tukisivat näiden jalkautumista. Yhteiskunnallisesti tarvittaisiin

tiukempaa otetta saavutettavuuden toteutumiseen, mutta myös toimivia työmenetelmiä, joilla tämä toteutettaisiin.

Porvoon kaupungin kulttuuripalvelut saavat tutkimusavusteisesta kehittämistyöstäni aineistoa jatkokehittämiseen sekä tietoa tiedolla kehittämiseen ja johtamiseen. Kulttuurikasvatuskentän kehitys on nosteessa, joten tutkimustiedolle on tarvetta. Se, miten paljon uutta tietoa kehittämistyön yhteydessä saatiin, on eri asia. Tutkimuksesta saadut tulokset näyttäytyvät hyvin samankaltaisina kuin aiemmissa alan tutkimuksissa. Näissäkin korostettiin moniammatillista yhteistyötä, täydennyskoulutuksen tarvetta sekä viestinnän merkitystä. Oma kehittämistyöni tarkastelee näitä teemoja kuitenkin yhdenvertaisuuden näkökulmasta, emmekä voi unohtaa lain määreitä sen toteutumiseen. Loukomies ja Laine (Loukomies & Laine 2023, 15.) nostivat myös tämän esiin: Meidän tulee toteuttaa kasvatustoimintaa niin, että aivan kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua siihen.

6.2.2 Tutkimukselliset haasteet

Kokemattomuuteni tutkijana näkyy varmasti tässä työssä. En ollut aiemmin tehnyt näin laajaa tutkimusta, enkä haastatellut näin montaa henkilöä, mutta halusin oppia tutkimuksen tekemisestä ja tehdä opinnäytetyönäni tämän kaltaisen tutkimusavusteisen kehittämistyön.

Yhdeksi haasteeksi, jo kehittämistyön alussa, nousi informaation kulku. Tämä johtui suurelta osin henkilökuntavaihdoksista Porvoon kulttuuripalveluissa. Vaadittiin ennalta-arvaamattoman paljon sinnikkyyttä ja periksiantamattomuutta sekä lukuisia yhteydenottoja etenkin kehittämistyön suunnitteluvaiheessa. Tutkimuslupien ja -sopimusten järjestyttyä, vastuu kehittämistyöstä siirtyi minulle itselleni, jolloin pystyin täysin itsenäisesti ottamaan yhteyttä osallistuviin osapuoliin. Tällöin myös tutkimusavusteisen kehittämistyön eteneminen vauhdittui.

Alun perin suunnitellun aikataulun venyminen on yksi kokemattomuuteni osoitus. Tutkimuslupien ja -sopimusten saanti kesti odotettua kauemmin, kuin

myös pohja-aineiston saanti. Pohja-aineiston koon ja luvallisuuden sekavuus aiheutti odottelua, jolloin sen analysointi myös venyi. Taide- ja kulttuurikasvattajien haastattelut olivat pitkiä, enkä ollut varautunut niiden litteroinnin ja analysoinnin ottavan niin paljon aikaa. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 165) toteavatkin, että tutkimuksen tekoon varattu riittävä aika on laadullisen tutkimuksen perusvaatimus. Onneksi aikataulun venyminen ei ollut kriittistä, eikä vaikuttanut muihin kuin omaan aikataulutukseeni. Kehittämistyö valmistui kuitenkin ajoissa ja voitiin esitellä syksyn 2024 Porvoon kaupungin Kulttuuripolun yhteistapaamisessa.

Monimetodinen lähestymistapa lisäsi selvästi aikatauluhaasteita ja triangulaation sanotaankin olevan aikaa vievä tutkimustapa (Eskola & Suoranta 2014, 71). Tässä tutkimuksessa sen käyttö oli silti perusteltua, jotta aiheesta saatiin laajempi näkemys. Aineisto oli ehkä liiankin laaja, ainakin näin ensikertalaiselle tutkijalle. Nauhoitettuja haastatteluja oli lopulta yhteensä yli 7 tuntia ja litteroituna lähes 180 sivua. Kolmiosainen aineisto, missä oli aiempi aineisto ja kaksi erilaista haastatteluryhmää, toi tutkimuksessa laajemman näkökulman kuin yksittäinen aineisto, mutta samalla se oli erittäin vaativaa sekä ajallisesti että taidollisesti. Lisäksi kokemattomuuttani osoitti liian innokas eri menetelmien käyttö. Pelkät yksilölliset teemahaastattelut varhais- sekä taide- ja kulttuurikasvattajille olisivat riittäneet. Myös niiden määrä olisi voinut olla vähäisempi. Tutkijana minun piti olla hyvin järjestelmällinen ja tarkka, sillä moninaiset tavat tutkimuksen sisällä piti myös huomioida monin eri tavoin, myös luotettavuuden kannalta.

Parihaastattelu yksilöhaastattelun sijaan toimi oivallisena keinona aineiston hankintaan. Eskola ja Suoranta (2014, 97) ovatkin todenneet, että väärin ymmärtäminen ja asioiden unohtaminen on ryhmähaastattelussa vähäisempää kuin yksilöhaastattelussa. Itse en lähtenyt tarkastelemaan parihaastattelun syytä tai miksi sitä toivottiin. Osasyynä saattoi olla haastateltavien ruotsinkielisyys ja parihaastattelulla saatettiin vähentää juuri väärinymmärryksiä suomenkielisessä haastattelussa. Jatkotutkimuksia ajatellen olisi syytä miettiä tarkemmin, millä kielellä haastattelut toteutetaan.

Aiheen rajausta olisi ollut syytä tarkastella enemmän. Inklusiokäsite on niin laaja ja ottaa huomioon kaikki oppijat. Sen alle laskeutuu kymmeniä, ellei satoja, erilaisia oppijaryhmiä. Olisiko tutkimuksen tekeminen ollut helpompaa, jos lapsen tuen tarvitseva ryhmä olisi rajattu vain autismin kirjoon tai S2-lapsiin? Toisaalta minua kiehtoi juuri se kaikkien lasten yhdenvertainen kohtelu, joten aiheen rajaus kulttuurikasvatussuunnitelman osalta oli mielestäni riittävää. Koko taidekasvatuksen tai varhaiskasvatuksen taidekasvatuksen tarkastelu inklusion ympärillä olisikin ollut jo aivan liikaa.

Huomasin haastattelujen ja litterointien edetessä myös kehittyväni sekä haastattelijana että tutkijana. Alkuvaiheen haastattelujen ”virheistä” oppi, eikä niitä toistanut enää myöhemmissä haastatteluissa, tämä myös helpotti litterointi- ja analyysivaihetta. Saavutettavuuden ja moninaisuuden selvittämisessä olen kehittänyt kehittämistyön aikana valtavasti ja olenkin kiinnostunut jatkamaan sitä työurani seuraavissa vaiheissa.

7 Kehittämis- ja toimenpide-ehdotukset

Tässä luvussa esittelen kahdeksaa laatimani kehittämis- ja toimenpide-ehdotusta Porvoon Kulttuuripolkuun. Laatimani kehittämis- ja toimenpide-ehdotukset on tehty huomioiden lapsen tuen tarpeiden toteutuminen Kulttuuripolussa, mutta toimet vaikuttavat suurilta osin välillisesti lapsen tukeen ja inklusion, vaikuttaen suoraan sen sijaan sitä ympäröiviin rakenteisiin.

7.1 Yhteistyömallin rakentaminen ja vastuujakojen selkiyttäminen

Yhteistyömallin puuttuminen tekee toiminnasta epäselvää ja vaikeuttaa saavutettavuuden toteutumista. Tuleekin luoda selkeä ohjeistus kulttuuritoiminnan varaamiseen ja etukäteistiedon siirtämiseen. Ohjeistuksen tulee pitää sisällään selkeät kysymyksenasettelut kulttuuritoimijan avuksi, esimerkkinä: "Onko ryhmässä jotain erityistä, joka tulee ottaa huomioon?" Tämän pohjalta varhaiskasvatuksen henkilökunta voi kertoa muun muassa ryhmässä käytettävistä menetelmistä. Diagnooseja ja yksittäisen lapsen asioita ei kerrota!

Vastuujaot tulee olla selvillä kaikille osapuolille. Varhaiskasvatus hoitaa lapsiryhmän läsnäolon ja tuen tarpeet, kulttuuritoimija vastaa kulttuuritoiminnan ohjaamisesta. Tämä on syytä ottaa puheeksi etukäteissuunnittelun aikana, mutta myös tarkentaa Kulttuuripolun käytäntöjä varhaiskasvatuksen henkilöstölle, esimerkiksi varhaiskasvatuksen johdon kautta.

Pedagogista yhteistyötä tulee mahdollistaa ja siihen tulee varata resursseja. Varhaiskasvatussuunnitelman tukeminen taide- ja kulttuuritoiminnalla, teemojen jatkuvuus sekä yhteiset tavoitteet syntyvät vain yhdessä, monialaisesti suunnittelemalla ja refleктоimalla toimintaa. Etukäteistyöskentelyn ja -suunnittelun tueksi varhaiskasvatuksella olisi hyvä olla kulttuuritoimijan tarjoamaa materiaalia. Vähimmillään tämä voisi olla esimerkiksi taide- tai kulttuurikasvattajan kasvokuva ja kuva tilasta, jossa toimitaan. Osalla toimijoista on jo käytössä YouTube-video, jota voidaan käyttää tähän tarkoitukseen.

Ehdotan varhaiskasvatuksen yksiköihin taide- ja kulttuurivastaavan nimeämistä. Tieto kulttuuripalveluista ja -tapahtumista siirtyisi henkilökunnalle vastaavan kautta, päiväkodinjohtajan lisäksi. Taide- ja kulttuurivastaava voisi toimia myös oman yksikkönsä taide- ja kulttuurikasvatuksen kehittäjänä. Yksiköiden vastaavat voisivat kokoontua sekä jakaa kokemuksia taide- ja kulttuurikasvatuksesta sekä Kulttuuripolun toiminnasta. Vastaavia työntekijöitä on nyt jo liikunnassa, kulttuurisessa moninaisuudessa sekä digitaalisessa osaamisessa ja medialukutaidossa. Onkin syytä nostaa taide ja kulttuuri näiden rinnalle.

7.2 Kommunikaation parantaminen ja arvokeskustelu

Varhaiskasvatus ja kulttuuritoimijat eivät pääse jakamaan ideoita ja toimintamalleja, eivätkä kohtaa toisiaan kuin hetken, usein juuri Kulttuuripolun toiminnan aikana. Toiminnan laadukkaan kehittämisen edellytyksenä on monialaisten ja -ammattillisten keskustelumahdollisuuksien lisääminen.

Yhteisten arvojen avaaminen luo pohjaa moniammatilliselle yhteistyölle. Lasten kulttuurihyvinvoinnin sekä taidekasvatuksen merkityksen ja arvon avaaminen varhaiskasvatuksen ammattilaisille olisi yhteistyön kannalta, mutta myös laadukkaan varhaiskasvatuksen kannalta, olennaista. Tällä hetkellä tietämys tuntuu olevan vain osalla henkilökunnasta: Niillä, jotka ovat siihen kouluttautuneet ja joilla on oma intressi taidekasvatukseen.

Yksinkertainen tapa lisätä kommunikaatiota, on järjestää yhteiskehittämistapaamisia (kuten Kulttuuripolussa) ja moniammatillisia koulutuksia.

7.3 Palautteen keruu osana tiedolla johtamista

Tällä hetkellä palautetta saadaan vain suusanallisesti. Se on usein positiivista, mutta pimentoon jää, mikä osa-alue toiminnasta on ollut hyvää ja mitä voisi

kehittää. Laadukkaan toiminnan takaamiseksi, toimintaa ei voida kehittää ”mututuntuman” ja oletusten varassa.

Kulttuurikasvatussuunnitelman yhteyteen tulee luoda systemaattinen palautteenkeruumenetelmä. Etenkin taide- ja kulttuuritoimijat tarvitsevat palautetta järjestämästään toiminnasta varhaiskasvattajilta.

Lasten palaute järjestetystä Kulttuuripolkutoiminnasta koetaan tärkeäksi, joten on syytä laatia tähän oma palautteenkeruumuoto. Se voisi toteutua osana varhaiskasvatuksessa järjestettäviä osallisuustoimintatapoja, esimerkiksi lasten kokouksissa, josta varhaiskasvattaja kokoaa palautteen ja lähettää sen kulttuuritoimijalle.

7.4 Lasten osallistaminen kulttuurikasvatussuunnitelman kehittämiseen

Lapset on syytä ottaa mukaan arviointiin, mutta tietysti myös sen suunnitteluun ja toteutukseen. Lasten osallistaminen kulttuuritoiminnan suunnitteluun edistää lapsen tunnetta mahdollisuuksista vaikuttaa omaan oppimiseen ja oppimisympäristöön.

Jatkokehittämistä ajatellen, suosittelen vahvasti lasten osallistamista myös kulttuurikasvatussuunnitelman kehittämiseen. Näin toteutetaan samalla myös varhaiskasvatuksen osallisuuden toimintakulttuuria.

7.5 Riittävä resursointi laadun takeena

Taide- ja kulttuurikasvattajille tulee taata riittävä aika toiminnan suunnitteluun ja tämä vaatii riittävää resursointia. Myös uusien toimintamallien ja -tuotteiden kehittämiseen tarvitaan suunnitteluresursseja sekä mahdollisuutta monialaiseen yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluva pienryhmätoiminta tulisi toteutua myös Kulttuuripolkuun osallistuessa, joten ryhmien lisääminen, ja niihin resursoiminen, tukevat laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista.

Kuljetusrahojen käyttöä tulee täsmentää varhaiskasvatukselle johtajatasolta. Myös Kulttuuripolun ilmainen käyttömahdollisuus tulee tuoda esiin.

7.6 Saavutettavuuden laajempi kartoitus

Tässä kohtaa, on syytä ottaa kehittämistarkasteluun myös kulttuuritoimijoiden erilaisuus keskenään. Erilaiset toimenkuvat ja taiteen- ja kulttuurinalat vaativat yksittäisiä, erillisiä selvityksiä saavutettavuuden osalta. Saavutettavuus on paljon muutakin kuin fyysistä esteettömyyttä ja saavutettavuuskartoitus auttaa henkilökuntaa havaitsemaan niitä epäkohtia muun muassa viestinnässä tai toimintatavoissa, joita organisaatiossa yhä vallitsee moninaisuuden huomioimisessa.

Esimerkiksi Kulttuuri kaikille -palvelu tarjoaa organisaatioihin saavutettavuuskartoituksia sekä moninaisuusagentteja, jotka tarkastelevat organisaation moninaisuuden huomioimista. Saavutettavuuden arvioimiseen on käytössä myös monia oppaita, joita organisaatio voi itse käyttää hyväkseen arvioinnissa. Lisätietoa löytyy Kulttuuria kaikille -palvelun verkkosivulta: <https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus>.

7.7 Täydennyskoulutus

Täydennyskoulutus nousi esiin kaikissa tutkimuksen osissa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toivat esiin moninaisuuden ymmärtämisen tärkeyden ja kuvatuokoulutuksen, joista jokainen toimija hyötyisi lasten kanssa työskennellessään. Pedagogiset menetelmät, kuten kuvien käyttö, tukiviittomakoulutus ja sisältöjen avaaminen tuen tarvitsevalle sekä erilaiset diagnoosit, nousivat esiin kysyttäessä lisäkoulutustarpeesta taide- ja kulttuurikasvattajilta. Tärkeää olisi, että tieto saavutettavuudesta ja moninaisuuden huomioimisesta saavuttaisi kaikki toimijat, ei vain niitä, jotka ovat jo moneen kertaan kouluttautuneet.

Lapsen tuen yksikkö kouluttaa tällä hetkellä varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja heillä on osaamista sekä halua kouluttaa myös taide- ja kulttuurikasvattajia. Onkin syytä tarkastella resurssien puitteissa, pystyisivätkö kaupungin työntekijät kouluttamaan toinen toisiaan, myös toimialarajojen yli.

7.8 Tietokortti saavutettavuudesta taide- ja kulttuurikasvatukseen

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat jakoivat haastattelun aikana paljon vinkkejä lapsen tuen toteuttamiseen taide- ja kulttuurikasvatuksessa. Osin näiden pohjalta laadin taide- ja kulttuurikasvattajille jaettavan tietokortin saavutettavuudesta (Liite 5).

Tietokorttiin on kasattu lyhyesti teoriaa saavutettavuudesta sekä vinkkilista kirjallisuudesta ja verkosta löytyvistä materiaaleista. Tein tietokortista mahdollisimman selkeän ja helposti käytettävän, A4-kokoisen, jotta taide- ja kulttuurikasvattajat voivat ottaa sen käyttöön, vaikka tulostamalla ja kiinnittämällä esimerkiksi työhuoneen tai kahvihuoneen ilmoitustaululle. Näin se tulisi myös näkyviin kaikille toimipaikan työntekijöille, ei vain Kulttuuripolun taide- ja kulttuurikasvattajille.

Tietokortti on tehty Canva-ohjelmalla, muutettu PDF-muotoon, joten se on yhteensopiva lähes kaikkien tulostimien ja koneiden kanssa. Sähköisenä versiona siinä olevat hyperlinkit vievät mainituille verkkosivuille. Tietokortissa on otettu huomioon viestinnän saavutettavuus (selkeä fontti, fontin koko, kontrastit, kuvien sijoittamattomuus tekstin alle ja tekstin selkeys).

Opinnäytteen liitteenä (Liite 5) oleva tietokortti on alkuperäinen versio tietokortista. Se käännetään vielä ruotsiksi sekä mahdollisesti muutetaan Porvoon kaupungin layoutiin sopivaksi. Opinnäytteen valmistumiseen mennessä sitä ei vielä ole ehditty tekemään. Tietokortti jaetaan sen valmistuttua kaikille Kulttuuripolun kulttuuritoimijoille kulttuuripalvelukoordinaattorin kautta.

8 Kohti yhdenvertaista Kulttuuripolkua ja yhteiskuntaa

Yhteistyöllä ja oikealla asenteella päästään pitkälle (VH1). Näin totesi haastattelemani varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Kehittämistyössä tekemäni tutkimus osoitti, että juuri yhteistyön vähyys estää tällä hetkellä kaikkien lasten osallisuuden ja osallistumisen Kulttuuripolun toimintaan. Usein asenteiden esteettömyys on esteenä yhdenvertaisuuden ja inklusion toteutumiselle, mutta se tuntui olevan kohdillaan haastattelemillani ammattilaisilla. Tarvitaan suuria muutoksia muun muassa yhteistyökäytäntöihin, mutta jo pienilläkin muutoksilla jokaisen omassa toiminnassa, saadaan paljon aikaan. Jos yksikin taide- ja kulttuurikasvattaja intoutuu vaikkapa kuvatuen lisäämisestä omassa työssään, ollaan oikealla tiellä ja kehittämissä on tuottanut hedelmää.

Muutoksia on jo tapahtunutkin, nimittäin omassa tietämyksessäni saavutettavuuden ja monimuotoisuuden teemojen, erityisesti erityispedagogiikan, ympäriltä. Hämmentää, sillä koin aina tietäväni näistä asioista paljon. Hämmentävää on myös, miten nopeasti alan termistö muuttuukaan ja sitä myöten alan kirjallisuus vanhenee. Noin vuosikymmenen aikana varhaiskasvatusalalla on päästy erityislapsitermistä inklusioon ja lapsen tuen järjestämiseen, sekä osallistumisesta on tultu osallisuuteen.

Samaa muutosta yhdenvertaisuuden ympärillä tapahtuu koko yhteiskunnassa. Nykyään tiedostetaan kaikkien oikeus yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin, puhutaan monimuotoisuudesta ja vaalitaan sitä. Oppilaitoksissa ja työpaikoilla käydään läpi Turvallisen tilan periaatteita. Olemme selvästi matkalla kohti yhdenvertaisempaa yhteiskuntaa, mutta olemme vasta matkalla. Tehtävää ja ymmärrettävää on vielä paljon, meillä kaikilla.

Toivon, että oma opinnäytetyöni ja siitä saadut tulokset ja kehittämis ehdotukset ovat osaltaan lisäämässä monimuotoisen ja yhdenvertaisen yhteiskunnan kasvua. Pienin askelin pääsemme kohti suurempia tavoitteita. Lähtekäämme alkuun yhdenvertaisesta Kulttuuripolusta, kohti yhdenvertaista yhteiskuntaa.

Asenteella ja yhteistyöllä päästään pitkälle (VH1).

Lähteet

Alastalo, M., Åkerman, M. & Vaittinen, T. 2017. Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 214–232.

ArtsEqual 2024. ArtsEqual-hanke. Viitattu 2.10.2024.

<https://www.artsequal.fi/fi/etusivu>.

Autismiliitto 2024. Autismiliiton esteettömyysohjelma. Viitattu 4.9.2024.

<https://autismiliitto.fi/materiaalia/esteettomyys/>.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. painos. Tampere: Vastapaino.

From, K. & Koppinen, M-L. 2012. Menossa mukana. Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hasselblatt, H. 2023. Koulujen ja taidetoimijoiden yhteistyö kulttuurikasvatussuunnitelmassa: kehittämiskohteena Porvoon suomenkieliset peruskoulut. Pro gradu -työ. Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos: Taidekasvatus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 2.10.2024.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/87691/URN%3aNB%3afi%3ajyu-202306133759.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Heiskanen, N. 2022. Tuen prosessit ja lähtökohdat. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. 3., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 111–137.

Helén, E. 2016. SATA - saavutettava lastenkulttuuri ja taiteen perusopetus - hanke. Esiselvityksen raportti. Tampereen kaupunki. Viitattu 2.10.2024.

https://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tutkimukset_ja_raportit/Sata-hankkeen_esiselvitysraportti_2016.pdf.

Hellström, M. 2015. Tajua Mut! -toimintamallin opit Espoosta. Olisi surku jos se otettaisiin pois. Sitran selvityksiä 97. Helsinki: Sitra. Viitattu 2.10.2024.

<https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/Selvityksia97-2.pdf>.

Hujala, E., Fonsén, E. & Vlasov, J. 2020. Varhaiskasvatuksen laadun arviointi ja pedagoginen kehittäminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.)

Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 321–335.

Invalidiliitto 2024. Saavutettavuus. Viitattu 2.10.2024.

<https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/saavutettavuus>.

Karhula, A., Erola, J. & Kilpi-Jakonen, E. 2016. Home sweet home? Long-term educational outcomes of childcare arrangements in Finland. Working Papers on Social and Economic Issues 9/2016. Turku: Turun yliopisto. Viitattu 2.10.2024.

<https://wpsei.utu.fi/wp-content/uploads/2016/04/WPSEI9.pdf>.

Kivijärvi, T. 2020. Vieras- ja monikielisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 255–267.

Kulttuuria kaikille -palvelu 2024a. Mitä on moninaisuus? Viitattu 2.10.2024.

https://www.kulttuuriakaikille.fi/moninaisuus_mita_on_moninaisuus.

Kulttuuria kaikille -palvelu 2024b. Mitä on saavutettavuus? Viitattu 2.10.2024.

https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus.

Kulttuurikasvatussuunnitelma 2024. Mikä, miksi ja miten? Viitattu 2.10.2024.

<https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/tietoa/mita-miksi-ja-miten/>.

Laes, T., Juntunen, M.-L., Heimonen, M., Kamensky, H., Kivijärvi, S., Nieminen, K., Tuovinen, T., Turpeinen, I., Elmgren, H., Linnapuomi, A., & Korhonen, O. 2018. Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohtana. ArtsEqual Policy Brief 1/2018. Taideyliopisto. Viitattu 2.10.2024.

<https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Saavutettavuus-toimenpidesuositus+%28PDF%29/9143ee82-6222-433f-9538-0a91009c08ba>.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019. Viitattu 2.10.2024.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>.

Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 29.12.2016/1503. Viitattu

2.10.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161503>.

Loukomies, A. & Laine, S. 2023. Inklusio onnistuu! Näin rakennat inklusiivisen toimintakulttuurin. Jyväskylä: PS-kustannus.

OPH 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1. 3. muutettu painos. Viitattu 2.10.2024.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.

OPH 2023. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. 3. muutettu painos. Viitattu 2.10.2024.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf.

OPH 2024a. Mitä on varhaiskasvatus? Viitattu 2.10.2024.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>.

OPH 2024b. Lasten osallisuus. Viitattu 2.10.2024.

<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/lasten-osallisuus>.

Pihlaja, P. & Viitala, R. 2022a. Varhaiserityiskasvatus suunnannäyttäjänä.

Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. 3., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–16.

Pihlaja, P. & Viitala, R. 2022b. Muuttuva ja kehittyvä varhaiskasvatus.

Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. 3., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 19–54.

Porvoon kaupunki 2024a. Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

1.8.2024. Viitattu 2.10.2024. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/29197293>.

Porvoon kaupunki 2024b. Porvoon Kulttuuripolku. Kulttuurikasvatussuunnitelma lasten varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Viitattu 2.10.2024.

<https://www.porvoo.fi/app/uploads/2024/05/Porvoon-Kulttuuripolku-kulttuurikasvatussuunnitelma.pdf>.

Porvoon kaupunki 2024c. Varhaiskasvatuksen kulttuuripolku. Viitattu 2.10.2024.

<https://www.porvoo.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/palvelut-kouluille/kulttuuripolku/varhaiskasvatuksen-kulttuuripolku/>.

Rissanen, M-J. & Mustola, M. 2022. Lastenkulttuuri. Teoksessa Koivula, M.,

Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus.

Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. 3. korjattu ja laajennettu painos.

Tampere: Vastapaino, 303–332.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 46–83.

Räsänen, M. 2008. Kuvakulttuurit ja integroiva taideopetus. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 90. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. 6.6 Valmiit aineistot. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 2.10.2024.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_6.html.

Sandberg, E. 2023. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. 3., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sata2 2020. Saavutettavuusopas lastenkulttuurikeskuksille ja taiteen perusopetuksen oppilaitoksille. Saavutettava taideharrastus 2 -hanke. Viitattu 2.10.2024. <https://lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2023/12/saavutettavuusopas.pdf>.

Schalin, A. & Pekkarinen E. 2021. Johdanto. Teoksessa Pekkarinen, E. & Schalin, A. (toim.) Vammaisuus ja lapsen oikeudet. Lapsen elämää vamman kanssa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4, 13–30. Viitattu 2.10.2024.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163568/Vammaisuus%20ja%20lapsen%20oikeudet.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Skapa 2023. Selvitys alle kouluikäisten lasten taidekasvatuksesta Porvoossa ja Sipoossa 2023. Viitattu 2.10.2024.
<https://www.porvoo.fi/app/uploads/2024/02/SKAPA-Selvitys-alle-kouluikaisten-lasten-taidekasvatuksesta-Porvoossa-ja-Sipoossa-2023.pdf>.

Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2019. SATA2, Saavutettava taideharrastus 2 -hanke. Viitattu 2.10.2024. <https://lastenkulttuuri.fi/sata2/>.

Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2021. Kulttuurikasvatussuunnitelmat osaksi jokaisen kunnan kulttuurikasvatusta. Esitetty 15.9.2021. Viitattu 2.10.2024. <https://www.youtube.com/watch?v=Gz8Pu4IAC7w>.

Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2022. Lastenkulttuurin laatukäsikirja. Uusi painos. Viitattu 2.10.2024. <https://lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2022/12/laatukasikirja.pdf>.

Svenska kulturfonden 2024. Skapa. Viitattu 2.10.2024. <https://www.kulturfonden.fi/stipendierobidrag/skapa/>.

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus 2024. Luento toiminnallisesta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelusta ja havainnoinnista. Esitetty Zoom-palvelussa 27.3.2024. Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu varhaiskasvatuksessa -verkkokoulutus 11.3.-14.4.2024.

THL 2023. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Viitattu 2.10.2024. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2022. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. 3. korjattu ja laajennettu painos. Tampere: Vastapaino, 37–56.

Valtiovarainministeriö 2024. Tietojohtaminen. Viitattu 2.10.2024. <https://vm.fi/tietojohtaminen>.

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. Viitattu 2.10.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>.

Vilkka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325. Viitattu 2.10.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325#L3>.

Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991. Viitattu 2.10.2024. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2.

Tiedote tutkimuksesta varhaiskasvatuksen erityisopettajille

Tiedote tutkimuksesta
Porvoossa 8.4.2024

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA LAPSEN TUEN YKSIKÖN HENKILÖKUNNALLE **Lapsen tuen tarpeen huomioiminen varhaiskasvatuksen** **kulttuurikasvatussuunnitelmassa**

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan haastateltavaksi opinnäytetyönä tehtävään tutkimus- ja kehittämistyöhön, jossa selvitetään lapsen tuen tarpeiden huomioimista Porvoon varhaiskasvatuksen Kulttuuripolussa. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta sekä teidän osuuttanne siinä.

2. Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Osallistuminen tutkimukseen katsotaan suostumukseksi tutkimuksessa kysyttyjen tietojen tutkimuskäyttöön. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta.

3. Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimus- ja kehittämistyön tarkoituksena on selvittää, kuinka yhdenvertaisuus, inklusio ja lapsen erilaiset tuen tarpeet toteutuvat Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen Kulttuuripolun toteutuksissa, sekä mitkä ovat syyt mahdolliseen toteutumattomuuteen. Tavoitteena on myös selvittää, mitä toimenpiteitä tulisi tehdä, jotta tuen tarpeet tulisivat huomioduksi toiminnassa. Selvityksen pohjalta laaditaan kehittämis ehdotuksia Porvoon Kulttuuripolkuun.

Teidän haastattelunne tarkoituksena on saada tutkimukseen varhaiserityiskasvatuksen näkökulmaa. Tavoitteena on saada selville niitä toiminnan järjestämisessä huomioitavia erityispiirteitä, jotta Porvoon Kulttuuripolku toteutettaisiin mahdollisimman yhdenvertaisesti.

4. Tutkimuksen toteuttaja

Sosionomi (YAMK) -opiskelija Tiina von Bagh, Turun ammattikorkeakoulun kulttuurihyvinvoinnin koulutuksesta, toteuttaa opinnäytetyönään tutkimusavusteisen kehittämistyön Porvoon kaupungin kulttuuripalveluille, joka vastaa kulttuurikasvatussuunnitelman koordinoinnista. Kehittämistyöstä saatuja tuloksia voidaan käyttää Porvoon Kulttuuripolun kehittämiseen. Kehittämistyö toteutetaan Porvoon kaupungin kulttuuripalveluissa ja varhaiskasvatuspalveluissa. Tutkimusluvut opinnäytteen tekemiseen ovat antaneet kulttuuripalvelupäällikkö ja varhaiskasvatuksen kehittämis päällikkö.

5. Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimus toteutetaan haastatteluin varhaiskasvatuksen lapsen tuen -yksikössä sekä Kulttuuripolun taidekasvattajien organisaatioissa/palveluissa. Tutkimuksen pohja-aineistona käytetään Skapa-hankkeessa syksyllä 2023 tehtyä selvitystä alle kouluikäisten lasten taidekasvatuksesta.

Haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna huhtikuun 2024 aikana. Se kestää noin tunnin ja voidaan toteuttaa joko lähihaastatteluna toimipaikassanne tai etänä. Suostumuksestanne, haastattelu nauhoitetaan ja litteroidaan. Haastattelun aluksi kysytään haastatteluun ja sen taltiointiin suostumuksesta sekä käydään läpi haastateltavan henkilötietosuoja.

Litteroitua haastatteluaineistoa voidaan käyttää myös tutkimus- ja kehittämistyön jälkeen Porvoon Kulttuuripolun kehittämisessä, mutta aineisto siirtyy tutkimuksen tekijältä Porvoon kulttuuripalveluihin anonymisoituna. Tutkimuksen tekijä huolehtii tutkimuksen asianmukaisesta aineistohallinnasta sekä aineiston siirtämisestä/tuhoamisesta tutkimus- ja kehittämistyön päätyttyä syksyllä 2024.

6. Kustannukset ja niiden korvaaminen osallistujalle

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta. Omalta esihenkilöltänne on hyvä varmistaa käytäntö työajan käytöstä haastatteluun osallistuttaessa.

7. Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimus- ja kehittämistyön tulokset raportoidaan kulttuuripalveluille syksyllä 2024. Kulttuuripalvelut päättää tiedon informoinnista Kulttuuripolku-ohjausryhmälle ja yhdyshenkilöille. Tutkimus- ja kehittämistyön tuloksista tehdään myös opinnäytetyöraportti, joka julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa. Haastateltavia ei pystytä raportista tunnistamaan, koska heidän tietonsa on anonymisoitu.

8. Tutkimuksen päättymisen

Haastatteluihin osallistuvan osuus tutkimuksessa päättyy haastattelun jälkeen, mutta teihin voidaan tarvittaessa olla yhteydessä, mikäli haastatteluun tarvitsee tehdä tarkennuksia. Tutkimus- ja kehittämistyöstä syntyvä opinnäytetyö julkaistaan loppusyksystä 2024.

9. Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä opinnäytetyötä tekevälle tutkijalle, opinnäytetyön ohjaajalle ja/tai Kulttuuripolusta vastaavalle koordinaattorille, joiden yhteystiedot ovat alla.

10. Yhteystiedot

(yhteystiedot poistettu tästä liitteestä)

Kysymysrunko varhaiskasvatuksen erityisopettajille

Lapsen tuesta ja diagnostiikasta:

- 1) Mitä diagnooseja / haasteita tukea tarvitsevalla lapsella on?
- 2) Erityispiirteitä, jotka liittyvät:
 - tarkkaavuuden pulmiin
 - toiminnanohjaukseen
 - tunnesäätelyyn
 - hahmottamiseen
 - fyysisiin vammoihin/haasteisiin (näkö/kuulo/liikunta)
 - kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen
- 3) Mitä suunnitelmia Lapsen vasun lisäksi voi olla lapsen tuen ympärillä?

Porvoon Kulttuuripolusta:

Porvoon varhaiskasvatuksen Kulttuuripolkuun kuuluu tällä hetkellä Porvoon varhaiskasvatuksen Kulttuuripolkua toteuttavat Runebergin koti (kulttuuripalvelut), Porvoonseudun musiikkiopisto, Porvoon taidekoulu, Porvoon museo ja Porvoon kirjasto:

- 4) Onko jossain taide- ja kulttuurilajissa tai -kohteessa enemmän haasteita kuin muissa?
- 5) Jos kulttuuripalvelulistassa olisi lisäksi teatteri / tanssi / käsityö / sanataide, olisiko näissä jotain haasteita enemmän?
- 6) Keinot taidetyöpajojen, -käyntien ja -vierailujen onnistumiseen?
- 7) Tulisiko taide- ja kulttuuritoimintaa tai -tiloja muuttaa?

Pedagogisesta yhteistyöstä taidekasvattajan kanssa:

Skapa-raportista selvisi, että varhaiskasvatuksen henkilökunta kokee, etteivät taidekasvattajat huomioi riittävästi lasten tuen tarpeita, mutta taidekasvattajat kertoivat, etteivät saa tietoa lapsiryhmästä ja usein tuen tarpeesta kertoo vain ryhmän mukana olevien aikuisten määrä:

- 8) Miten tiedonsiirto tehdään tietoturvalisesta taidekasvattajalle?
- 9) Mikä olisi toimiva tapa tehdä yhteistyötä taidekasvattajan kanssa?

Lisäkoulutuksesta:

Taidekasvattajat nostivat Skapa-selvityksessä suurimmaksi
lisäkouluttautumisen tarpeeseen Tuen tarpeessa olevien lasten ohjaamisen:

- 10) Mitä taidekasvattajien tulisi tietää aiheesta?
- 11) Olisiko Lapsen tuen yksiköllä mahdollisuutta kouluttaa taidekasvattajia?
- 12) Mitkä ovat mielestäsi ne kohdat varhaiskasvatussuunnitelmasta, jotka
taidekasvattajien tulisi tietää?

Tiedote tutkimuksesta taide- ja kulttuurikasvattajille

Tiedote opinnäytetyöstä
Porvoossa 25.4.2024

TIEDOTE OPINNÄYTETYÖSTÄ TAIDE- JA KULTTUURIKASVATTAJILLE

Lapsen tuen tarpeen huomioiminen varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmassa

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan haastateltavaksi opinnäytetyönä tehtävään tutkimus- ja kehittämistyöhön, jossa selvitetään lapsen tuen tarpeiden huomioimista Porvoon varhaiskasvatuksen Kulttuuripolussa. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta sekä teidän osuuttanne siinä.

2. Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Osallistuminen tutkimukseen katsotaan suostumukseksi tutkimuksessa kysyttyjen tietojen tutkimuskäyttöön. Voitte myös keskeyttää osallistumisenne koska tahansa syytä ilmoittamatta.

3. Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimus- ja kehittämistyön tarkoituksena on selvittää, kuinka yhdenvertaisuus, inklusio ja lapsen erilaiset tuen tarpeet toteutuvat Porvoon kaupungin varhaiskasvatuksen Kulttuuripolun toteutuksissa, sekä mitkä ovat syyt mahdolliseen toteutumattomuuteen. Tavoitteena on myös selvittää, mitä toimenpiteitä tulisi tehdä niiden toteutumiseen. Selvityksen pohjalta laaditaan kehittämis ehdotuksia Porvoon Kulttuuripolkuun.

Teidän haastattelunne tarkoituksena on saada tietoa, miten lapsen tuen tarpeet huomioidaan edustamanne organisaation/palvelun Kulttuuripolku-toiminnassa. Kyseessä on informatiivinen haastattelu, jossa haastattelijaa saa tietoa toiminnastanne ja haastateltava saa tietoa saavutettavuudesta sekä lapsen tuen tarpeen huomioimisesta.

4. Tutkimuksen toteuttaja

Sosionomi (YAMK)-opiskelija Tiina von Bagh, Turun ammattikorkeakoulun kulttuurihyvinvoinnin koulutuksesta, toteuttaa opinnäytetyönään tutkimusavusteisen kehittämistyön Porvoon kaupungin kulttuuripalveluille, joka vastaa kulttuurikasvatussuunnitelman koordinoinnista. Kehittämistyöstä saatuja tuloksia voidaan käyttää Porvoon Kulttuuripolun kehittämiseen. Kehittämistyö toteutetaan Porvoon kaupungin kulttuuripalveluissa ja varhaiskasvatuspalveluissa. Tutkimusluvut opinnäytteen tekemiseen ovat antaneet kulttuuripalvelupäällikkö ja varhaiskasvatuksen kehittämis päällikkö.

5. Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimus toteutetaan haastatteluin varhaiskasvatuksen Lapsen tuen yksikössä sekä Kulttuuripolun taidekasvattajien organisaatioissa/palveluissa. Tutkimuksen pohja-aineistona käytetään Skapa-hankkeessa syksyllä 2023 tehtyä selvitystä alle kouluikäisten lasten taidekasvatuksesta.

Haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna touko-kesäkuun 2024 aikana. Se kestää noin tunnin ja voidaan toteuttaa joko lähihaastatteluna toimipaikassanne tai etänä. Suostumuksestanne, haastattelu nauhoitetaan ja litteroidaan. Haastattelun aluksi kysytään haastatteluun ja sen taltiointiin suostumuksesta sekä käydään läpi haastateltavan henkilötietosuoja.

Litteroitua haastatteluaineistoa voidaan käyttää myös tutkimus- ja kehittämistyön jälkeen Porvoon Kulttuuripolon kehittämisessä, mutta aineisto siirtyy tutkimuksen tekijältä Porvoon kulttuuripalveluihin anonymisoituna. Tutkimuksen tekijä huolehtii tutkimuksen asianmukaisesta aineistohallinnasta sekä aineiston siirtämisestä/tuhoamisesta tutkimus- ja kehittämistyön päätyttyä syksyllä 2024.

6. Tutkimuksen mahdolliset hyödyt osallistujalle

Haastateltavana pääsette osallistumaan Kulttuuripolon kehittämiseen. Informatiivisessa haastattelussa lisäätte tietouttanne saavutettavuudesta ja lapsen tuen tarpeista.

7. Tutkimuksesta mahdollisesti seuraavat haitat ja epämukavuudet osallistujalle

Tutkimukseen osallistumisesta ei odoteta aiheutuvan riskejä, haittoja tai epämukavuuksia.

8. Kustannukset ja niiden korvaaminen osallistujalle

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta. Omalta esihenkilöltänne on hyvä varmistaa käytäntö työajan käytöstä haastatteluun osallistuttaessa.

9. Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimus- ja kehittämistyön tulokset raportoidaan kulttuuripalveluille syksyllä 2024. Kulttuuripalvelut päättää tiedon informoinnista Kulttuuripolku-ohjausryhmälle ja yhdyshenkilöille. Tutkimus- ja kehittämistyön tuloksista tehdään myös opinnäytetyöraportti, joka julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa. Haastateltavia ei pystytä raportista tunnistamaan, koska heidän tietonsa on anonymisoitu.

10. Tutkimuksen päättäminen

Haastatteluihin osallistuvan osuus tutkimuksessa päättyy haastattelun jälkeen, mutta teihin voidaan tarvittaessa olla yhteydessä, mikäli haastatteluun tarvitsee tehdä tarkennuksia. Tutkimus- ja kehittämistyöstä syntyvä opinnäytetyö julkaistaan loppusyksystä 2024.

11. Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä opinnäytetyötä tekevälle tutkijalle, opinnäytetyön ohjaajalle ja/tai Kulttuuripolusta vastaavalle koordinaattorille, joiden yhteystiedot ovat alla.

12. Yhteystiedot

(Yhteystiedot on poistettu tästä liitteestä)

Kysymysrunko taide- ja kulttuurikasvattajille

Taustakysymykset:

- 1) Minkälaista taide- tai kulttuuritoimintaa järjestät Porvoon Kulttuuripolkuun?
- 2) Toteutatko taide- tai kulttuurikasvatusta omassa työpisteessäsi vai päiväkodeissa?

Saavutettavuus ja yhdenvertaisuuden huomioiminen:

- 3) Miten omassa toimipaikassasi on huomioitu saavutettavuus?
- 4) Onko toimipaikkasi henkilöstöllä yhtenevät työtavat huomioitaessa lasten tuen tarpeita tai moninaisuutta?
 - Jos ne eroavat, millä tavoin ne eroavat?
- 5) Miten huomioit kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden taide- tai kulttuuritoiminnassasi?

Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa:

- 6) Varhaiskasvatuksen erityisopettajat nostivat muutaman tärkeän kohdan taidekasvattajille varhaiskasvatussuunnitelmista. Näitä olivat: varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri (pienryhmät ja leikin kautta oppiminen), lapsilähtöisyys (lasten osallisuus ja vaikuttaminen) sekä inklusio (lapsen oikeus kuulua ryhmään ja tuki siellä, missä lapsi on). Miten nämä teemat näkyvät Kulttuuripolulle järjestämässänne toiminnassa?
- 7) Millaista yhteistyötä teet etukäteen varhaiskasvatusryhmän henkilöstön kanssa?
- 8) Mitä toivoisit tietäväsi varhaiskasvatusryhmästä ennakoon?
- 9) Millaista pedagogista yhteistyötä toivoisit varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa?

Lapsen tuen huomioiminen:

- 10) Onko vetämissäsi ryhmissä ollut tuen tarpeisia lapsia?

- Miten lapsen tuen tarve on käynyt sinulle ilmi?
- 11) Onko sinulla kokemuksia haastavista tilanteista tukea tarvitsevien lasten kanssa?
- Miten olet niissä tilanteissa selviytynyt?
- 12) Käytätkö tai oletko käyttänyt erilaisista kommunikaatiomenetelmiä tai visualisointia työsi tukena?

Toiminnan kehittäminen:

- 13) Keräättekö systemaattisesti palautetta taide- tai kulttuurituokioista varhaiskasvattajilta?
- Millaista palautetta olette saaneet?
- 14) Oletko joskus saanut koulutusta saavutettavuudesta, inklusiosta, moninaisuudesta, erityispedagogiikasta tai lapsen tuesta?
- 15) Viime syksynä tehdyn Skapa-selvityksen mukaan, taidekasvattajat halusivat lisäkoulutusta tuen tarpeessa olevien lasten opettamisesta: Mitä tuosta aiheesta haluaisit oppia lisää?
- 16) Millaisia muutoksia haluaisit tehdä oman toimipaikkasi toimintaan saavutettavuuden ja monimuotoisuuden näkökulmasta?
- Millaisia muutoksia pystyt jo nyt tekemään?
- 17) Onko sinulla kehitys- tai muutosehdotuksia Porvoon kulttuuripolkuun?

Tietokortti saavutettavuudesta taide- ja kulttuurikasvattajille

(Hyperlinkit eivät toimi tässä liitteessä.)

SAAVUTETTAVUUS TAIDE- JA KULTTUURIKASVATUKSESSA

Lapsi on aina lapsi, oli hänellä tukitoimia tai ei!
Jokaisella on oikeus taiteeseen ja taiteelliseen tekemiseen!
Tärkeintä on asenteiden esteettömyys!

”Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.”
(Suomen perustuslaki 11.6.1999/731)

Yhdenvertaisessa, tasa-arvoisessa ja saavutettavassa kasvatuksessa kaikki lapset ovat samanarvoisia keskenään.
Se tarkoittaa syrjimättömyyttä, mutta myös moninaisuuden huomioimista toiminnassa, palveluissa, viestinnässä ja ympäristöissä.
Inklusiivisessä toimintaympäristössä lapsen ei tarvitse muokkautua, vaan ympäristö muokkautuu.

Saavutettavuus tarkoittaa monenlaista esteettömyyttä:

Fyysinen esteettömyys	Psyykinen esteettömyys	Sosiaalinen esteettömyys	Kognitiivinen esteettömyys
<ul style="list-style-type: none"> tilassa liikkuminen, esim. rampit valaistus äännet/kaiut 	<ul style="list-style-type: none"> asenteiden esteettömyys yksilölliset työtavat 	<ul style="list-style-type: none"> yhteinen kieli/kommunikaatio-tapa osallisuus tasa-arvo 	<ul style="list-style-type: none"> selkeä vuorovaikutus/viestintä ymmärrettävyys kuvatuki

Tärkeimmät lapsen tukitoimet taide- ja kulttuurikasvatuksessa:

- Yhteistyön tekeminen vanhempien, varhaiskasvatuksen ja/tai koulun kanssa.
- Taide- tai kulttuurituokion suunnittelu tarkasti ja mahdollisimman selkeäksi.
- Selkeä ohjeistus tuokion aikana, jotta lapsi tietää, mitä häneltä odotetaan.
- Tuokion selkeyttäminen esim. kuvien avulla.

Lähteitä, lisätietoa ja vinkkilinkejä:

- Saavutettavuusopas lastenkulttuurikeskuksille ja taiteen perusopetuksen oppilaitoksille 2020. Sata2, Saavutettava taideharrastus 2 -hanke. (1)
- Autismiliitto 2024. Autismiliiton esteettömyysohjelma. (2)
- ArtsEqual 2018. Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohtana. Policy brief 1/2018. Helsinki: Taideyliopisto.
- Harrastamisen Suomen malli 2024. Saavutettavampi harrastusmerkki.
- Kulttuuria kaikille 2024. Moninaisuusagentit.
- Säätöä-menetelmäopas 2015. Miten huomioida asiakkaiden aistisäätelyn vaikeuksia museoissa?
- Loukomies, A. & Laine, S. 2023. Inklusio onnistuu. Näin rakennat inklusiivisen toimintakulttuurin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Papunet.net (kuvapankki, kuvatyökalu ja kuvitettu lauluja)
- Kuvilla-sivusto (valmiita kuvia)
- Viitotturakkaus.fi (valmiita kuvia)
- Pikku Kakkosen kommunikaatiokortit
- Pikapiirros (ohjevideo)
- Jazzkatti-muskari (viitottuja lauluja)
- Kielinuppu (suomen kielen oppimista tukevia lauluja)
- Kuurojen liitto: Viittomakielinen kirjasto (viitottuja lauluja ja lauluja)
- Yle Areena: Laula Susannan kanssa (viitottuja lauluja)
- Opetushallitus 2024. Mitä lapsen tuki varhaiskasvatuksessa on? (luentovideoita)

Tekijä:
Tiina von Bagh
Sosiaaliala
Kulttuurihyvinvointi
Turku AMK

